

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Laura Savolainen
Heidi Östervik

”EI SE MIKÄÄN KAUIAN HELPPO ASIA OLE” –
Opettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto

2008

”EI SE MIKÄÄN KAUIHAN HELPPO ASIA OLE” –
Opettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

Savolainen, Laura
Östervik, Heidi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Pori
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
Huhtikuu, 2008
Frigren, Kirsi-Leena
YKL: 37.42
Sivumäärä: 64

Asiasanat: lapset, hyvinvointi, ilmoitusvelvollisuus, lastensuojelu, varhainen puuttuminen, toimintamallit

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin lastensuojeluilmoituksen tekemistä alakouluissa opettajien näkökulmasta. Työssä keskityttiin koulun lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviin toimintamalleihin sekä opettajien subjektiivisiin kokemuksiin lastensuojeluilmoituksen tekemisestä osana opettajan työtä. Tavoitteeksi määriteltiin kartoittaa koulujen tämänhetkistä tilannetta lastensuojeluilmoitusten tekemistä koskien ja tuoda esiin, millaisia kehittämistarpeita tilanteeseen mahdollisesti liittyy.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena syksyn 2007 aikana. Opinnäytetyön aineisto koottiin puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla. Tutkimuksessa haasteltiin kahdeksaa vapaaehtoista opettajaa neljästä yhteistyöhön lupautuneesta alakoulusta Porissa.

Opinnäytetyön tuloksissa todettiin, että opettajat tiedostivat lakisääteisen ilmoitusvelvollisuutensa hyvin ja tekivät tarvittaessa lastensuojeluilmoituksia epäillessään oppilaidensa hyvinvoinnin vaarantuneen. Kuitenkin lastensuojeluilmoituksen tekeminen koettiin raskaaksi ja vaikeaksi asiaksi, sillä asianosaisille aiheutuvia seurauksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä pohdittiin ja pelättiin. Vastauksissa korostettiin, että ilmoituksen tekemiseen johtavien syiden on oltava ilmeisiä. Tutkimustuloksissa todettiin myös, että virallisia ohjeistuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ilmeni kouluissa niukasti. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvä toimintamalli löydettiinkin käytännön toiminnasta, jossa oppilashuoltoryhmän rooli oli tärkeä.

Tuloksia tarkasteltaessa nähtiin myös kehittämiskohtia. Toimintamallien selkeyttäminen koettiin tulevaisuudessa tärkeäksi lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvien käytäntöjen kehittämiseksi. Myös koulun ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä nähtiin parannettavaa. Yhteistyöhön kaivattiin lisää avoimuutta, säännöllisyyttä ja pysyvyyttä.

”IT’S REALLY NOT AN EASY MATTER” –
Teachers’ views on making a child welfare report

Savolainen, Laura
Östervik, Heidi
Satakunta University of Applied Sciences
Unit of Social Services and Health Care in Pori
Social Studies
Degree Programme in Social Pedagogy
April, 2008
Tutor: Frigren, Kirsi-Leena
PLC: 37.42
Pages: 64

Keywords: children, welfare, duty to report, child protection, early intervention, operations model

In this thesis, making child welfare reports in the lower level of comprehensive school was examined from the teachers’ point of view. The operations models for making reports and the teachers’ subjective experiences of making them as a part of their job were concentrated on in this thesis. A goal was set on charting the current situation of making child welfare reports and disclosing what kinds of needs for development there are.

The research was carried out as a qualitative study in the autumn 2007. The material for this thesis was collected with half-structured theme interviews. Eight volunteer teachers from four cooperative schools in Pori were interviewed in the study.

It was stated in the results of this thesis that the teachers were well aware of their statutory duty to report and they made child welfare reports when suspecting that the welfare of their pupils was endangered. Making reports was considered as a hard and difficult matter because the consequences to the parties involved were deliberated and dreaded. It was highlighted in the answers that the reasons leading to making the report must be evident. It was also stated in the results that official instructions on making a child welfare report were scarcely found. The operations model to make the report was found from practice where the role of the pupil welfare team was important.

Some development points were found as reviewing the results. Clarifying the operations models was considered important in developing the conventions of making child welfare reports. Room for improvement was also found in the cooperation of schools and the child welfare office. More openness, regularity and stability were needed in the cooperation.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELUN KESKEISET KÄSITTEET	8
2.1 Lasten hyvinvointi ja ehkäisevä lastensuojelu	8
2.2 Perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu	9
2.3 Avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto	10
3 LASTENSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ LAPSEN HYVINVOINNIN TURVAAJANA	11
3.1 Suomen perustuslaki lastensuojelulainsäädännön perustana ja lasten oikeudet ...	11
3.2 Yleisestä lastensuojelulainsäädännöstä Suomessa	12
3.3 Lastensuojelulain keskeiset periaatteet uudessa lastensuojelulaissa	13
4 LASTENSUOJELUN VELVOITTEET KOULUSSA	14
4.1 Kuntaa, koulutoimea ja sen työntekijöitä koskeva lastensuojelulainsäädäntö	14
4.2 Ilmoitusvelvollisuus	15
4.3 Ilmoitusvelvolliset koulussa	166
5 LASTENSUOJELU KOULUSSA	177
5.1 Oppilashuolto kouluyhteisön ja oppilaan tukena	177
5.2 Varhainen puuttuminen	20
5.3 Varhaisen puuttumisen apuvälineitä	21
5.4 Huolen vyöhykkeet opettajan tukena	23
5.5 Huolta aiheuttavien havaintojen kirjaaminen	24
6 LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEKEMISEN HAASTEET	25
6.1 Lapsen kaltoinkohtelu	26
6.1.1 Lapsen laiminlyönti kaltoinkohtelun muotona	27
6.1.2 Muut kaltoinkohtelun muodot	28
6.2 Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus opettajan työssä	29
6.3 Ilmoituksen tekijän henkilötietojen luovuttaminen	30
7 KOULUN TOIMINTAMALLIT JA YLEISET SUUNNITELMAT OPPILAAN HYVINVOINNIN TURVAAMISEN PERUSTANA	31
7.1 Toimintamallit käytäntöjen selkeyttäjinä	31
7.2 Opetussuunnitelman perusteet ja opetussuunnitelma koulun toiminnan ohjaajina	352
7.3 Porin kaupungin oppilashuollon toteuttamissuunnitelma	33
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
8.1 Tutkimusaiheen valinta	35
8.2 Aikaisemmat tutkimukset	36
8.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät	37
8.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kohdejoukko	38
8.5 Tutkimusaineiston keruu	39
8.6 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi	40

9 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTIA	40
9.1 Haastateltavien taustatiedot.....	40
9.2 Lapsen suojeleminen opettajan näkökulmasta	41
9.3 Lastensuojelulaki opettajan työn ohjaajana	42
9.4 Opettajan kokema huoli oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta	43
9.5 Yhteydenotot lastensuojeluun oppilaan asioissa.....	45
9.6 Opettajien tunteita ja ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.....	45
9.7 Opettajan saama tuki lastensuojeluilmoitusta tehtäessä.....	47
9.8 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen tutkimukseemme osallistuneissa kouluissa.....	48
9.9 Opettajien näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa	51
10 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA.....	54
10.1 Tutkimustehtävien tarkastelua	54
10.2 Tutkimustulosten pohdintaa	56
10.3 Ajatuksia opinnäytetyön tekemisestä.....	58
10.4 Jatkotutkimusehdotuksia	59
LÄHTEET.....	61
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten ongelmat ovat lisääntyneet ja moninaistuneet yhteiskunnassamme viime vuosina. Tämä näkyy yhä enemmän myös koulumaailmassa oppilaiden lisääntyvänä pahoinvointina, joka ilmenee muun muassa häiriökäyttäytymisenä koulupäivän aikana. Alakoulun opettaja viettääkin oppilaidensa parissa runsaasti aikaa, joten voidaan ajatella, että hänellä on hyvät edellytykset seurata oppilaidensa kasvua sekä käyttäytymistä ja niissä ilmeneviä muutoksia. Mikäli muutokset herättävät huolen oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta, on opettajan puuttuttava tilanteeseen. Opettajalla onkin lakisääteinen ilmoitusvelvollisuus. Ilmoitusvelvollisuus velvoittaa opettajan ilmoittamaan lastensuojeluviranomaisille, mikäli hän työssään kohtaa ilmeisen lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen. Näin ollen lastensuojeluilmoituksen tekeminen kuuluukin tarvittaessa opettajan työhön.

Opettajan aktiivinen havainnointi ja oppilaan tuntemus onkin tärkeää, jotta oppilaan mahdollisiin ongelmiin pystytään puuttumaan mahdollisimman varhain. Vaikka lastensuojeluilmoituksen tekeminen kuuluu tarvittaessa opettajan työhön, ei opettajien oma-kohtaisia kokemuksia ja ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ole juurikaan selvitetty. Halusimmekin tehdä opinnäytetyömme tästä tärkeästä ja ajankohtaisesta aiheesta, jotta opettajien ääni saataisiin kuuluviin ja aiheesta saataisiin konkreettista, tämän päivän tietoa.

Opinnäytetyössämme käsittelemmekin lastensuojeluilmoituksen tekemistä alakouluissa opettajien näkökulmasta. Työssämme tarkastelemme erityisesti koulun lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviä toimintamalleja sekä opettajien subjektiivisia kokemuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä osana opettajan työtä. Tavoitteenamme onkin valottaa koulujen tämänhetkistä tilannetta lastensuojeluilmoitusten tekemistä koskien ja tuoda esiin, millaisia kehittämistarpeita tilanteeseen mahdollisesti liittyy.

Tutkimuksen suoritimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta hyödyntäen. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluinä syksyn 2007 aikana, jolloin haastattelimme kahdeksaa vapaaehtoista opettajaa Porin eri alakouluissa. Tutkittavat koulut rajattiin kos-

kemaan porilaisia kouluja, sillä olimme erityisen kiinnostuneita oman kotikuntamme tilanteesta. Tutkittaviksi kouluiksi valikoituivat lopulta Cygnaeuksen, Isosannan, Kämpärän ja Väinölän koulut Porin lastensuojelutoimiston työntekijän kanssa käydyn keskustelun pohjalta.

Tutkittavissa kouluissa tutkimukseemme suhtauduttiin positiivisesti, mikä vakuuttikin meidät yhä enemmän aihevalintamme tärkeydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Koemmekin, että tutkimukseemme antaa osaltaan merkityksellistä tietoa, jonka pohjalta on mahdollisuus kehittää niin koulujen omaa toimintaa kuin koulujen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä.

2 LASTENSUOJELUN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Lasten hyvinvointi ja ehkäisevä lastensuojelu

Lasten hyvinvoinnin turvaamisesta puhuttaessa esiin nostetaan usein vanhempien vastuu. Eittämättä vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lastensa hyvinvoinnista, mutta lasten kokonaisvaltainen hyvinvointi on mahdollista vain, mikäli yhteiskunta tunnustaa ja kantaa oman vastuunsa. Yhteiskunnan on taattava sellaiset puitteet, joissa lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on mahdollista. Lapset ovat yhteinen asiamme. (Bardy, Salmi & Sauli 2004, 35- 38.)

Mitä *lasten hyvinvointi* sitten on ja miten lasten hyvinvointi yhteiskunnassamme on pyritty takaamaan? Lasten hyvinvoinnin määrittelemisen ei ole helppo tehtävä, sillä hyvinvointi on vahvasti aikaan, yhteiskuntaan ja kulttuuriin sidonnainen käsite. (Bardy, ym. 2004, 16–19). Yksinkertaisuudessaan voidaan kuitenkin sanoa, että lastensuojelusta puhuttaessa lapsen hyvinvointi lienee sitä, että lapsella on tasapainoiset kasvuolosuhteet. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi elää ympäristössä, jossa hänen perustarpeistaan huolehditaan kokonaisvaltaisesti.

Lapsen perustarpeiden määrittelemisen ei välttämättä ole yksinkertaista, sillä ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, milloin lapsen kasvuolosuhteet voidaan kokea riittävän tasapainoisiksi. Yleisesti ottaen lapsen tärkeimpinä perustarpeina voidaan kuitenkin pitää rakkauden kokemista, nähdäksi ja kuulluksi tulemistä sekä hyväksynnän ja arvostuksen saamista. Lisäksi perustarpeisiin kuuluvat myös riittävä ravinnon saanti, asianmukainen vaatetus, puhtaus, valvonta ja turvallisuus, virikkeiden saanti, terveydenhuolto sekä koulutus. (Söderholm 2004, 59 - 60.) Näiden lapsen tasapainoisten kasvuolosuhteiden varmistamiseksi ja vanhempien kasvatustehtävän tukemiseksi yhteiskunnassamme toteutetaan *ehkäisevää lastensuojelutyötä*. (Törrönen & Vornanen 2004, 154).

Lastensuojelun ehkäisevä työ on tavoitteellista, tulevaisuuteen tähtäävää toimintaa, mutta myös eettisesti vaativaa. Ehkäisevän työn avulla etsitään kaikille tarkoitettuja, hyvinvointia tukevia tuen ja palvelujen muotoja sekä erityisiä joko tietyille lapsiryhmälle tai

tiettyihin elämäntilanteisiin tarkoitettuja palveluja. Palvelujen tarkoituksena onkin ensisijaisesti ehkäistä tietyn lapsiryhmän tai tietyssä elämäntilanteessa olevien lasten tai nuorten syrjäytyminen ja huono-osaisuus sekä pysäyttää negatiivisen kehityskulun syvenemisen. Ehkäisevän lastensuojelutyön avulla voidaankin tukea lapsiväestön osallisuutta omaan elämäänsä ja suojella heitä erilaisilta uhkilta sekä turvata heille tasapuoliset mahdollisuudet yhteiskunnassa. (Törrönen & Vornanen 2004, 154–165.)

Millaisin keinoin ehkäisevä lastensuojelu sitten käytännössä pyrkii tavoitteisiinsa? Koska hyvinvointi koostuu niin psyykkisestä, fyysisestä kuin sosiaalisesta aspektista, on ehkäisevän lastensuojelun lähdettävä lapsen kokonaisvaltaisesta tukemisesta. Hyvinvointiin pyritään siis keinoilla, jotka kattavat lapsen ja perheen elämän kaikki osa-alueet. Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdäänkin niin kansainvälisellä, kansallisella, alueellisella kuin kunnallisella tasolla ja sen toteuttaminen kuuluu monille eri toimijoille. Työtä tehdään kunnallisella tasolla esimerkiksi sosiaalitoimen eri sektoreilla, koulutoimessa, päivähoidossa, terveydenhuollossa, työvoimapalveluissa, sekä vapaa-ajan harrastusten ja kulttuuritoiminnan kautta. Ennen kaikkea työtä tehdään moniammatillisena yhteistoimintana. Eri sektoreilla ja niiden yhteistyönä tehtävä työ kattaa useita toiminnan alueita, palveluja sekä lapsille ja perheille tarkoitettuja tai lapsen hoitoon oikeuttavia etuuksia. Perheen tukemisen keinoja ovatkin muun muassa taloudellisten avustusten, tuki- ja neuvontapalvelujen sekä perus- ja erityisterveydenhoitopalvelujen tarjoaminen. (Törrönen & Vornanen 2004, 154–165.)

2.2 Perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu

Lasten- ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen ja turvaamiseen pyritään myös perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun avulla. Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa huomioita kiinnitetään niin lapseen kuin perheeseenkin, sillä lapsen hyvinvointi mahdollistuu vain koko perheen hyvinvoinnin turvaamisen kautta. Lastensuojelun tehtävänä onkin kartoittaa ja tukea perheen voimavaroja ja kykyjä huolehtia lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin ollessa uhattuna työn tavoitteena onkin sekä lapsen että perheen kuntoutuminen. Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua voidaankin pitää lastensuojelulain (1983) keskeisimpänä käsitteenä, sillä sekä lapsi että perhe on

aina otettava huomioon kaikkea lastensuojelua toteutettaessa ja erilaisia tukimuotoja tarjottaessa. (Mikkola 2004, 77.)

2.3 Avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto

Lastensuojelulaissa (1983) tuen antamisen keinoina määritellään kolme eri tukimuotoa, jotka kaikki tähtäävät lapsen hyvinvoinnin lisäämiseen. Näitä tukimuotoja ovat avohuollon tukitoimet, sijaishuolto ja jälkihuolto. *Avohuollossa* lasta tai perhettä tuetaan omassa elinympäristössään lähinnä ohjaamalla, neuvomalla ja osallistumalla lapsen ja perheen elämään. Tämän lisäksi lapselle voidaan järjestää tukihenkilö tai tukiperhe. Lasta ja perhettä voidaan tukea myös taloudellisesti ja auttaa heitä esimerkiksi asunnon hankkimisessa. *Sijaishuolto* tarkoittaa lapsen huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Ennen sijaishuoltoa on tapahtunut väliintulo lapsen huoltajien valtaan päättää lapsen asuinpaikasta ja päivittäisistä toimista. Tuota väliintuloa kutsutaan *huostaanotoksi*. Huostaanottoon päädytään, jos lapsen kehitys on vakavasti vaarantunut, lastensuojelun tarve on korostunut ja huostaanotto on ennen kaikkea lapsen tulevaisuutta ajatellen hänen etunsa mukaista. Huostaanottoon ryhdytään myös, mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia eivätkä mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Huostaanotto rajaa vanhempien huoltajuutta ja siirtää kunnan sosiaalilautakunnalle vastuun lapsen arjen järjestämisestä. Huostaanotto on periaatteessa välitila, jota seuraa *jälkihuolto*. Jälkihuollossa lapsi palaa aikaisempaan perheeseen tai siirtyy joko asteittain tai suoraan asumaan itsenäisesti. Jälkihuollossa kohdennetaan avohuollon tukitoimia lapselle ja perheelle. (Mikkola 2004, 77- 78.)

3 LASTENSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ LAPSEN HYVINVOINNIN TURVAAJANA

3.1 Suomen perustuslaki lastensuojelulainsäädännön perustana ja lasten oikeudet

Yhteiskunnassamme vallitsee yleisesti ottaen vahva kuva siitä, että lapsi tarvitsee hyvää hoitoa ja huolenpitoa. Tähän ajatteluun vaikuttaa vahvasti muun muassa kansallinen lainsäädäntö, jonka kautta hyvää lapsuutta on pyritty edistämään. Julkisella vallalla on maassamme tärkeä rooli lapsen hyvinvoinnin turvaajana. Julkinen valta onkin velvoitettu huolehtimaan lapsista ja ennen kaikkea huoltajien kasvatustehtävän tukemisesta. *Suomen perustuslain* (731/1999) 19 §:ssä säädetään, että julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Tämä säännös ohjaa vahvasti kansallista lainsäädäntöä ja meneekin kaikkien muiden lakien edelle.

Hyvää lapsuutta pyritään edistämään myös kansainvälisin sopimusjärjestelyin (Strid 2004, 239). Erittäin merkittävänä lapsuuden suojelun välineenä voidaan pitää YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista (Mahkonen 2003, 21). Tämä sopimus lapsen oikeuksista pohjautuu osittain kaikille kuuluviin ihmis- ja perusoikeuksiin, joiden lisäksi lapsella on suojelua, hoivaa ja myötämääräämistä koskevia erityisoikeuksia (Mahkonen 2007, 75 -76).

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa määritetään, että lapsella tulee olla oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon. Lapsella on myös oikeus esittää näkemyksensä ja tämän lisäksi tulla huomioituksi häntä itseään koskevissa asioissa. Lapsen edun tulee aina olla ensi sijalla lapsia koskevia päätöksiä, lakeja tai ratkaisuja tehtäessä yhteiskunnan kaikilla aloilla. (Unicef, 2008.)

3.2 Yleisestä lastensuojelulainsäädännöstä Suomessa

Perustuslain lisäksi kansallisesta hyvän lapsuuden edistämiseksi laaditusta lainsäädännöstä keskeisimpinä voidaan pitää vuoden 1983 lapsenhuoltolakia (8.4.1983/361) ja lastensuojelulakia, sillä ne tähtäävät tasapainoisen lapsuuden takaamiseen (Mahkonen 2003, 21). Lastensuojelulaissa on painotettu lapsen edun huomioimista viranomaisten toimenpiteissä ja vahvistettu lapsen edun toteutumista korostamalla lapsen osallistumisoikeutta sekä oikeutta erityiseen suojeluun. Tämän lisäksi laissa on korostettu julkisen vallan velvollisuutta varata riittävät voimavarat perheelle ja lapselle palveluja järjestettäessä. (Räty 2007, 17.)

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) 1 §:ssä säädetään, että lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. *Uuden lastensuojelulain* (13.4.2007/417) 1 §:ssä taas todetaan, että lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun.

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) 3 §:ssä mainitaan, että laissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena alle 21-vuotiasta henkilöä. *Uuden lastensuojelulain* (13.4.2007/417) 6 §:ssä lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18 - 20 -vuotiasta.

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) 2 §:n mukaan lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen 1 §:ssä mainitut oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. Tavoitteena on, että lapsi saa kaikissa olosuhteissa sellaisen huollon kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/83) on säädetty. *Uudessa lastensuojelulaissa* (13.4.2007/417) 2 §:ssä todetaan, että lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudessa annetussa laissa (361/1983) säädetään.

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361), eli *lastenhuoltolain*, 1 §:ssä mainitaan, että lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehi-

tys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

3.3 Lastensuojelulain keskeiset periaatteet uudessa lastensuojelulaissa

Uuden lastensuojelulain (13.4.2007/417) 4 §:n mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehtot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

4 LASTENSUOJELUN VELVOITTEET KOULUSSA

4.1 Kuntaa, koulutoimea ja sen työntekijöitä koskeva lastensuojelulainsäädäntö

Lastensuojelulaissa edellytetään, että lastensuojelutyötä tehdään myös yleisissä palveluissa, kuten neuvolassa, päivähoitossa ja koulussa (Forsberg & Linnas 2004, 219). Lastensuojelulaissa onkin säännöksiä, jotka erityisesti liittyvät koulumaailmaan ja jotka on huomioitava niin kunnan poliittisissa ratkaisuissa kuin opetus- ja kasvatushenkilökunnan päivittäisessä työssä.

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) 7 §:ssä todetaan, että kunnan on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, koulutointa sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja kehittäessään pidettävä huolta myös siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan huoltajia lasten kasvatuksessa ja kyetään saamaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Palveluja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja siten kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään (9.2.1990/139). *Uudessa lastensuojelulaissa* (13.4.2007/417) kunnan velvoitteita käsitellään vastaavasti pykälissä 8 ja 9.

Sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi järjestetään koulussa opetussuunnitelmaan kirjattua oppilashuol-

totoimintaa. *Perusopetuslain* (21.8.1998/628) 15 §:n (13.6.2003/477) mukaan opetuksen järjestäjän tulee määrätä myös kodin ja koulun yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilashuollon järjestämistavasta. Lisäksi perusopetuslain 31 a §:ssä (13.6.2003/477) oppilashuollosta säädetään, että oppilaalla on oikeus saada maksettua opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Uuden lastensuojelulain (13.4.2007/417) 2 §: n mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Uusi lastensuojelulaki korostaakin eri viranomaistahojen vastuuta kasvatustehtävän tukemisessa (Räty 2007, 18).

4.2 Ilmoitusvelvollisuus

Peruslähdekohtana lapsen hyvinvoinnille kaikissa yhteisöissä on se, että aikuinen reagoi havaitsemaansa lapsen kaltoinkohteluun. Jotta lapsiin kohdistuva kaltoinkohtelu voitaisiin havaita mahdollisimman varhain, on lastensuojelulakiin kirjattu ilmoitusvelvollisuus. (Forsberg & Linnas 2004, 218 – 220.)

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) ilmoitusvelvollisuutta käsittelevässä 40 §:ssä todetaan, että jos sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai seurakunnan palveluksessa taikka luottamustoimessa oleva henkilö on virkaa tai tointa hoitaessaan saanut tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hänen on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalilautakunnalle.

Lastensuojelulain(5.8.1983/683) 40 §:n mukaan myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen. Tämä tarkoittaa sitä, että kuka tahansa muu henkilö, joka havaitsee lapsen olosuhteiden vaarantuvan, voi myös tehdä lastensuojeluilmoituksen, mutta hänellä ei ole siihen velvollisuutta (Forsberg & Linnas 2004, 220).

Uudessa lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) ilmoitusvelvollisten kenttää on laajennettu. Uuden lastensuojelulain 25 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Lastensuojelulain (5.8.1983/683) 40 §:ssä määrätyillä ammatti- ja luottamushenkilöillä on ilmoitusvelvollisuus edellyttäen, että ilmeinen lastensuojelun tarve on tullut tietoon virkaa tai tointa hoidettaessa (Mahkonen, 2003, 14-19). Vapaa-aikana tehtyjen havaintojen osalta ilmoitusvelvollisuutta ei ole koulutoimessakaan työskentelevillä henkilöillä (Mahkonen, 2003, 14).

Opettajan on syytä pitää mielessä, että ilmoitusvelvollisuus on luotu suojelemaan lasta, eikä hänen vanhempiaan. Tästä syystä ilmoitusvelvollisuus onkin siis olemassa, vaikka asianosainen huoltaja itse kieltäisi yhteydenoton lastensuojeluun. (Mahkonen 2003, 157.)

4.3 Ilmoitusvelvolliset koulussa

Kumotussa vuoden 1936 lastensuojelulain 50.1 §:ssä ilmoitusvelvollisuus koski etupäässä kansakoulun opettajia. Vuoden 1983 lastensuojelulaissa ilmoitusvelvollisuus

ulotettiin koskemaan koulutoimen palveluksessa olevia ja sen piirissä toimivia luottamushenkilöitä. Tästä huolimatta on edelleen ollut osittain epäselvää, keitä ilmoitusvelvollisuus koulumaailmassa todellisuudessa koskee. Epäselvyys johtuu esimerkiksi organisatorisista uudistuksista sekä muun muassa siitä, että työtehtävät koulussa ovat jatkuvasti monipuolistuneet. Tämän seurauksena myös opetustoimen piirissä toimivien viranhaltijoiden ja työsopimussuhteessa olevien henkilöiden määrä on kasvanut. Koulussa työskenteleekin opettajien ja rehtoreiden lisäksi erityisopetusta järjestäviä henkilöitä, koulukuraattoreita ja - psykologeja, opinto- ohjaajia, kouluterveydenhuollosta vastaavia, koulunkäyntiavustajia sekä oppilashuoltoon osallistuvia toimijoita. Mitä tarkemmin opetustoimen kirjoja tarkastellaan, sitä epäselvemmäksi käy, keillä on ilmoituksen tekemisvelvollisuus ja keillä taas oikeus tehdä ilmoitus. Ennen kaikkea ilmoitusvelvollisuus koskee kuitenkin edellä mainittuja henkilöitä. (Mahkonen 2003, 173 – 174.)

Uudessa vuonna 2008 voimaan tulevassa lastensuojelulaissa ilmoitusvelvollisten kenttää on laajennettu myös koulussa. Julkisen opetuksen sekä koulutuksen palveluksessa olevien henkilöiden lisäksi myös yksityisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän palveluksessa työskentelevät ovat ilmoitusvelvollisia. Lisäksi myös koululaisten aamu – ja iltapäivätoimintaa harjoittavat yksiköt ja niiden palveluksessa olevat henkilöt ovat ilmoitusvelvollisia huolimatta siitä, onko kyseessä yksityisten sosiaalipalveluiden tuottaja vai onko toiminta kunnan itse järjestämää. Oleellista on myös, että ilmoitusvelvollisuus koskee yhtä lailla niin virka – kuin työsuhteisia henkilöitä. Huomioitavaa kuitenkin on, että vapaaehtoistyötä tekevillä henkilöillä on edelleen vain ilmoitusoikeus. (Räty 2007, 143 – 147.)

5 LASTENSUOJELU KOULUSSA

5.1 Oppilashuolto kouluyhteisön ja oppilaan tukena

Lasten viettäessä suuren osan arkipäivästään koulussa lienee selvää, että lasten hyvinvointiin on panostettava myös opetusympäristössä. Hyvinvoinnin turvaamiseksi kouluissa onkin järjestettävä lakisääteistä, koulun erityis- ja tukipalveluihin kuuluvaa oppi-

lashuoltoa (Ekebom, Helin & Tulusto 2000, 93). Oppilashuollollinen toiminta onkin merkittävää, sillä käytännössä esimerkiksi lastensuojelun tarve tulee koulussa esiin usein juuri oppilashuollon kautta (Mahkonen 2003, 174).

Oppilashuolto on toimintaa, joka tähtää oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Tämän lisäksi oppilashuolto on oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia korjaavaa toimintaa. (Mahkonen 2003, 175.) Erityisesti oppilashuolto tukee opettajan työtä, vanhempien kasvatustyötä sekä oppilaan oppimista ja kasvua. Se käsittelee muun muassa yksittäisen oppilaan asioita, suunnittelee opetustyön oppilashuollollista toteuttamista, tekee arvioita tuki- ja erityisopetuksen tarpeesta ja osallistuu koulun sisäiseen kehittämiseen. (Peltonen & Säävälä 2001, 185.)

Kouluissa oppilashuoltotyötä tekevästä yhteistyöverkostosta käytetään nimikettä oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmä on koulun sisällä toimiva moniammatillinen tiimi (Peltonen & Säävälä 2001, 185.), jonka toteuttajia ovat muun muassa rehtorit, opettajat, kouluterveydenhuollon työntekijät, koulupsykologit, koulun sosiaalityöntekijät sekä erityistyöntekijät. Oppilashuoltoryhmälle on tyypillistä, että se verkostoituu kunnassa toimivien muiden viranomaisten kanssa, joita ovat esimerkiksi lastensuojelu ja poliisi. Oppilashuollon voidaankin nähdä olevan risteyskohta, jossa eri toimijat kohtaavat toisensa yhteisen asian vuoksi. (Mahkonen 2003, 174-175.) Moniammatillisuudesta onkin hyötyä, sillä eri toimijoista koostuva oppilashuoltoryhmä tuo laajempaa näkökulmaa sekä vaihtoehtoisia lähestymismalleja ongelmatilanteisiin (Peltonen & Säävälä 2001, 185).

Oppilashuollon ja koulussa tehtävän sosiaalityön kannalta merkittävänä toimijana voidaan pitää koulun sosiaalityöntekijää eli *koulukuraattoria*. (Ekebom, Helin & Tulusto 2000, 94 – 95). Koulukuraattori toimii monimuotoisen työnsä kautta koulun psykososiaalisten riskitekijöiden ehkäisijänä, tunnistajana sekä ongelmatilanteisiin puuttujana. (Akselin 2002, 60). Koulukuraattori onkin oppilashuollon tärkeä jäsen, sillä hän tuo ryhmään sosiaalityön näkökulman. Oppilashuoltoon osallistumisen lisäksi koulukuraattorin työhön kuuluu erilaiset keskustelut oppilaan, tämän perheen ja koulun henkilökunnan kanssa sekä erilaisten moniammatillisten neuvottelujen järjestäminen. Keskustelut ja neuvottelut ovat lähinnä tilannetta kartoittavia, oppilasta tukevia ja yhteistyötä ohjaa-

via. Koulukuraattori työskenteleekin siten, että kaikki käytössä olevat resurssit, toimintamallit ja yhteistyöverkostot pyritään hyödyntämään. Tavoitteena kaikessa koulukuraattorin toiminnassa on oppilaan hyvinvoinnin edistäminen, elämänotteen vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Ehkä yleisimpiä tilanteita, joissa oppilas, huoltaja tai opettaja voi kääntyä koulukuraattorin puoleen ovat esimerkiksi oppilaan ongelmat kaverisuhteissa, kiusaaminen, päihteet, luvattomat poissaolot, kotihuolet sekä jännittäminen ja pelot. (Ekebom, Helin & Tulusto 2000, 94 – 95.)

Oppilashuoltoryhmän tavoitteet ja toimintatavat vaihtelevat kouluittain. (Peltonen & Säävälä 2001, 185). Yhteistä kuitenkin on, että oppilashuoltoryhmän toiminta on aina luottamuksellista. Tyypillistä myös on, että oppilashuoltoryhmä toimii rehtorin johdolla ja häntä voidaanakin pitää ryhmän tärkeimpänä jäsenenä. Yleensä opettaja osallistuu oppilashuoltoryhmän työskentelyyn vain silloin, kun hänen oman oppilaan asiat vaativat oppilashuollollista tarkastelua. Joissakin kouluissa oppilashuoltoryhmässä tosin toimii vakituinen opettajajäsen. Riippumatta oppilashuoltoryhmän toimijoista tärkeää on, että oppilashuoltoryhmän ja muun opettajakunnan välinen yhteistyö toimii moitteettomasti. (Ekebom, ym. 2000, 92-93.)

Tuloksellinen oppilashuollollinen työ vaatii toimijoiltaan aikaa ja panostusta. On kuitenkin huomioitava, että panostus maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin sekä oppilaan että opettajan lisääntyneenä hyvinvointina ja jaksamisena. Esimerkiksi opettajan työtaakka kevenee hänen pystyessään keskittymään perustehtäväänsä paremmin saadessaan tukea oppilashuollosta oppilaan ongelman käsittelemiseen. (Tilus 2004, 153.) Uskoisimme oppilashuollon toimivan oikein toteutettuna myös oivana varhaisen puuttumisen välineenä tasapainoisen lapsuuden turvaamiseksi. On ymmärrettävää, että jo olemassa olevien ongelmien korjaaminen vie helposti oppilashuollossa paljon aikaa, mutta oppilashuollon tulisi mielestämme kuitenkin tähdätä juuri varhaiseen puuttumiseen ongelmien ennaltaehkäisemiseksi.

5.2 Varhainen puuttuminen

Lasten ja nuorten ongelmat ovat moninaistuneet ja tämä näkyy nykyään myös koulussa. Ongelmat ulottuvat oppilaslähtöisistä tekijöistä aina koulun ulkopuoliseen ympäristöön asti. Opettaja viettää runsaasti aikaa oppilaidensa parissa ja näin ollen hänellä onkin hyvät mahdollisuudet seurata oppilaiden kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä niissä ilmeneviä muutoksia. Täten opettaja kohtaa myös oppilaidensa mahdolliset ongelmat jokapäiväisessä työssään. Huhtasen (2007, 28) mukaan oppilaiden ongelmien kirjjon ollessa laaja on kuitenkin selvää, ettei opettajan ole mahdollista ratkaista kaikkia koulu-laisten ongelmia. Opettaja voi kuitenkin puuttua ongelmiin ja asemansa puolesta hänen pitääkin näin toimia.

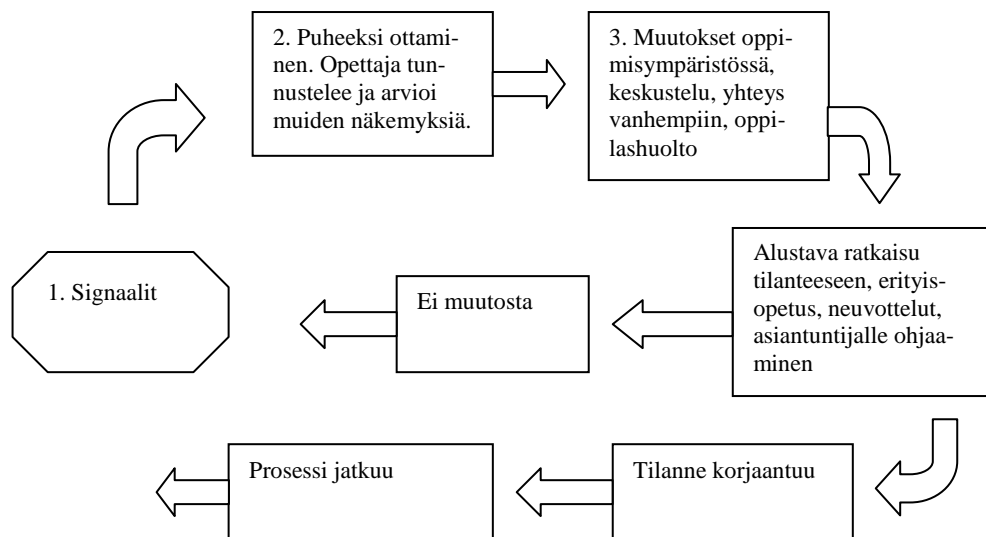
Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan niitä erilaisia keinoja ja tapoja, joilla oppilaan käyttäytymiseen, oppimisen pulmiin tai hänen hyvinvointiaan uhkaaviin tekijöihin voidaan koulussa puuttua. Yksinkertaisuudessaan sillä tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen lähtökohtana on ensisijaisesti huoli lapsesta. Puuttumalla ongelmiin mahdollisimman varhain pyritään estämään ongelmien kärjistymisen ja kasautumisen sekä ehkäistä lasten syrjäytymistä. Puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeää, sillä kriisitilanteen alkuvaiheessa on vielä paljon mahdollisuuksia tarjota tukea sekä löytää ratkaisuja ongelmiin. (Huhtanen 2007, 28 - 29.)

Miten varhaista puuttumista sitten koulussa toteutetaan? Varhainen puuttuminen on aina prosessi. Huhtanen (2007) kuvaa tätä prosessia kaaviossa (Kuvio 1), jonka esittelemme seuraavalla sivulla. Siinä varhainen puuttuminen koulussa alkaa työntekijän pienistä havainnoista ja johtaa tarvittaviin tukitoimenpiteisiin. Opettajan huolestuessa lapsesta hän keskustelelee asiasta usein kollegoidensa kanssa. Tällä tavoin toimiessaan hän saa laajempaa näkökulmaa lapsen tilanteeseen. On myös välttämätöntä, että asiasta keskustellaan huoltajien kanssa, sillä kodin ja koulun yhteistyö varhaisen puuttumisen prosessissa on ensisijaisen tärkeää. Vanhempien tulee tietää koulussa tapahtuvista asioista ja myös heidän kantaansa asioihin tulisi kuunnella. (Huhtanen 2007, 45–46.)

Huolen kasvaessa opettajan omat keinot ja voimavarat saattavat ehtyä. Tällöin oppilashuolto yhteistyökumppaneineen pystyy parhaiten tukemaan opettajaa. Oppilashuol-

lossa mietitään, miten tilanteessa olisi parasta toimia ja tarvittaessa oppilas ja mahdollisesti myös hänen perheensä ohjataan erityisasiantuntijoiden palvelujen piiriin. Tuki, johon päädytään, riippuu ongelman luonteesta. (Huhtanen 2007, 45–46.) Tuki voi olla usean eri asiantuntijan antamaa, erityisopetusta, kuntoutusta, terapiaa ja koulu- tai luokkaratkaisuja (Huhtanen 2007, 28–29). Tuki voidaan antaa myös avohuollon tukitoimien muodossa tai lastensuojelullisten väliintulojen kautta (Mahkonen 2003, 209). Mikäli tilanne ei tukitoimien avulla helpotu, lähdetään ongelmiin pohtimaan uusia ratkaisuja (Huhtanen 2007, 45–46).

Kuvio 1: Varhaisen puuttumisen eteneminen koulussa

(Huhtanen 2007, 46)

5.3 Varhaisen puuttumisen apuvälineitä

Oppilaan tuen tarpeen tunnistamiseksi on koulujen käyttöön kehitelty erilaisia apuvälineitä. Näitä ovat esimerkiksi huoliseulat ja tiedonkeruukortit. *Huoliseulojen* avulla esimerkiksi oppilashuollossa voidaan perehtyä huolta herättäviin asioihin oppilaan kehityksessä, käyttäytymisessä, vanhempien toiminnassa, vanhemmuudessa tai kodin olosuhteissa. Huoliseuloissa huolen aiheet arvioidaan numeerisesti kirjaamalla ne huoliseulalomakkeelle esimerkiksi asteikolla yhdestä viiteen, jolloin huolen kasvaessa käytetään suurempaa numeroa. Jokaisessa huoliseulalomakkeessa on omat huolen aiheensa

riippuen siitä, kenelle se on suunnattu. Huoliseula voidaankin opettajien lisäksi kohdistaa myös esimerkiksi huoltajille. Koulussa huolen aiheet valikoidaan huoliseulalomakkeelle yleensä niin, että opettajan on mahdollista havaita niitä kouluaikana. Tällaisia huolen aiheita lapsen kehityksessä ja käyttäytymisessä voivat olla esimerkiksi kommunikoinnissa esiintyvät puutteet, jolloin voidaan kartoittaa muun muassa sanojen ja kirjaimien mahdollista puuttumista lapsen puheessa. Huoliseulalomakkeeseen voidaan kirjata myös merkintöjä lapsen yleisilmeestä, kuten riittävästä hygieniasta ja ravitsemuksesta. Sosiaalisuutta havainnoitaessa huomiota voidaan kiinnittää muun muassa oppilaan ihmissuhdetaitoihin sekä mahdollisiin kiusaamistilanteisiin ja sulkeutuneisuuteen. Lisäksi huoliseulalomakkeeseen voidaan kirjata koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia, kuten kotitehtävien laiminlyöntiä ja selittämättömiä poissaoloja. Näiden lisäksi huomiota voidaan kiinnittää myös huomattavasti tavanomaisesta poikkeava käyttäytymiseen, kuten tapaturma-alttiuteen tai väsymykseen. (Huhtanen 2007, 134, 254–255.) Esimerkki eräästä huoliseulalomakkeesta löytyy työmme liitteistä (Liite 1).

Tiedonkeruukortin voi jokainen opettaja räätälöidä itselleen ja kyseessä olevaan tilanteeseen sopivaksi. Korttiin voi kerätä tietoja joko yhdestä tai useasta oppilaasta ruudukon malliin. Tiedonkeruukortilla voidaan kartoittaa oppilaan positiivisia ja negatiivisia piirteitä ja toimintoja. Opettaja voikin esimerkiksi selvittää oppilaan tuntiaktiivisuutta kirjaamalla viittaamiskertojen lukumäärän tiedonkeruukorttiin oppituntien aikana vaikkapa ”tukkimiehen kirjanpidolla”. Muita mahdollisia tiedonkeruukortin avulla kartoitettavia seikkoja voivat olla muun muassa oppilaan myöhästely ja häiriköinti. Tiedonkeruukortti voikin siis toimia apuvälineenä hyvin monenlaista asiaa tarkasteltaessa, kunhan korttia laatiessaan opettaja on ensin määritellyt oppilaan havainnoitavan käyttäytymisen mahdollisimman tarkasti. Havaintojen perusteella opettaja tekee johtopäätöksiä, joiden pohjalta hän laatii suunnitelman esimerkiksi erityisen tuen tarjoamisesta. (Huhtanen 2007, 139–142.) Työmme lopussa on esimerkki muokattavissa olevasta tiedonkeruukortista (Liite 2). Ehkä suosituin ja yleisin varhaisen puuttumisen apuväline koulu maailmassa on huolivyöhykkeistö, jota käsittelemme seuraavassa erillisenä.

5.4 Huolen vyöhykkeet opettajan tukena

Opettaja kohtaa työssään tilanteita, joissa hänelle saattaa herätä huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoli muodostuu, kun opettaja kerää yhteen havaitsemiaan epäkohtia lapsen käytöksessä, puheessa tai ulkonäössä. Joskus huolen aste saattaa olla hyvinkin ilmeinen, mutta toisinaan voi olla vaikeaa selvittää, kuinka suuresta huolesta on todella kysymys. Oleellista on, että huolen kokeminen on aina subjektiivista (Arnkil 2004, 220 – 221). Erityisesti lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskenteleville on huolen asteen tunnistamisen apuvälineeksi laadittu huolen vyöhykkeistö. Vyöhykkeistön avulla opettaja voi eritellä lapsesta, nuoresta ja heidän perheestään kokemaansa huolen astetta. Huolen vyöhykkeistön avulla opettaja pystyy myös punnitsemaan omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä mahdollista lisävoimien tarvetta. (Stakes 2006.)

Huolen vyöhykkeistössä työntekijöiden lapsista ja nuorista kokema huoli nähdään jatkumona. Vyöhykkeistön yhdessä ääripäässä on ei huolta -tilanne ja toisessa ääripäässä suuren huolen tilanne, jossa työntekijä kokee lapsen tai nuoren olevan välittömässä vaarassa ja avun tarpeessa. Huolen asteen vyöhykkeitä on neljä ja ne jakaantuvat seitsemään huolen asteeseen. (Stakes 2006.)

Huolen vyöhykkeet

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

(Stakes 2006.)

Ei huolta - vyöhykkeessä (1) lapsesta ei koeta huolta. Hänen kasvuolosuhteensa on hyvät ja hän kasvaa, kehittyy ja oppii ongelmitta. Työntekijä kokee asioiden ja oman toiminnan sujuvan hyvin ja tuottavan toivottuja tuloksia. (Stakes 2006.)

Pienen huolen - vyöhykkeessä (2) työntekijä on toisinaan hieman huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Työntekijällä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Hän myös kokee, että hänellä on vielä paljonkin auttamismahdollisuuksia käyttämättä. (Arnkil 2004, 221- 222.) Näissä tilanteissa huolen puheeksi ottaminen koetaankin melko helpoksi, koska työntekijä kokee pystyvänsä tarjoamaan tukeaan. Pienen huolen vyöhykkeellä toiminta on usein tuloksellista, sillä varhaisen puuttumisen mahdollisuudet ovat hyvät. (Stakes 2006.)

Huolen harmaalla - vyöhykkeellä (3) työntekijän huoli on tuntuva. Työntekijä kokee, että omat auttamiskeinot on käytetty tai ne ovat hupenemassa. Usko omiin auttamismahdollisuuksiin on loppumassa. Tällä alueella esiintyvää huolta on usein ilmennyt jo pitkään. Työntekijä kokee kasvavaa huolta, hän kaipaa lisävoimavaroja sekä kontrollia. Hän on epävarma riittävästä näytöstä ja hän pelkää liioittelevansa asioiden vakavuutta. Työntekijä joutuu pohtimaan myös velvollisuuksiaan. Hän saattaa miettiä, sitooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain osoittama ilmoitusvelvollisuus. (Stakes 2006.)

Suuren huolen - vyöhykkeellä (4) työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa. Työntekijälle ei ole enää epäselvää, onko kysymys vakavasta asiasta. Huoli on erittäin tuntuva ja omat keinot ovat ehtymässä. (Stakes 2006.) Vyöhykkeelle sijoittuvat huolet eivät anna työntekijöille enää mahdollisuutta empimiseen, sillä suuren huolen vyöhykkeellä tarvitaan selkeää, määrätietoista ja nopeaa toimintaa kriisin laukaisemiseksi. (Arnkil 2004, 224 – 225.)

5.5 Huolta aiheuttavien havaintojen kirjaaminen

Varhaisen puuttumisen apuvälineet ovat aina opettajan subjektiivisiin havaintoihin perustuvia selvityksiä oppilaan tilanteesta. Myös opettajien vaihtuessa luotettavien havaintojen saaminen saattaa olla ongelmallista. Onkin varmasti oleellista ymmärtää, että koulussa tehtävä havainnointi saattaa jäädä tietyssä mielessä suppeaksi, sillä havain-

nointipaikkana toimii vain yksi lapsen toimintaympäristö. Laajempi tilannearvio edellyttääkin jo eri asiantuntijatahojen ja kodin yhteistyötä sekä asiaan paneutumista. Dokumentointi, eli havaintojen kirjaaminen, on kuitenkin tärkeää, sillä se auttaa jäsentämään tapahtumia. Tapahtumien kirjaaminen helpottaa asioiden mieleen palauttamista ja asioiden realistista pohtimista myös myöhemmin. (Huhtanen 2007, 132-137.) Tämä kuitenkin edellyttää varmasti taitavaa ja mahdollisimman todenmukaista kirjaamista.

Kirjattaessa tietoja oppilaasta on aina huomioitava, että dokumentointia koskevat tietyt lakisäädökset. *Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaissa* (21.5.1999/621) säädetään, että asianomaisella on tietyin ehdoin oikeus saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta. Käytännössä tämä siis tarkoittaa koulussa sitä, että lapsella ja huoltajalla on halutessaan oikeus saada tietää, mitä esimerkiksi huolilomakkeisiin on oppilaasta kirjattu.

Tätä säädöstä ajatellen lienee kuitenkin aiheellista kysyä, kuinka tietoisia huoltajat ovat koulussa käytössä olevista varhaisen puuttumisen apuvälineistä. Kouluissa olisikin varmasti syytä pohtia, onko mahdollisista opettajan käytössä olevista varhaisen puuttumisen apuvälineistä informoitu vanhempia riittävästi tai onko koulun näkökulmasta tietoa ylipäänsä aiheellista edes antaa. Perusohjeena tätä kysymystä mietittäessä olisi varmasti aiheellista muistaa, että hyvään ja laadukkaaseen opetukseen kuuluu, että oppilaalle ja hänen huoltajilleen taataan tiedonsaannin osalta asiallinen, ajantasainen ja avoin kohtelu (Huhtanen 2007, 183).

6 LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEKEMISEN HAASTEET

Vaikka laki velvoittaa opettajan ilmoittamaan ilmeisessä lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta viranomaisille, ei välttämättä aina ole aivan yksiselitteistä, milloin lastensuojeluilmoitus olisi tehtävä. Haasteellisena lastensuojeluilmoituksen tekemisessä saataan kokea koulumaailmassa myös se, että opettajaa koskevat tietyt salassapitosäädökset. Tämän lisäksi opettaja voi kokea pelottavana sen, millaisia seurauksia ilmoituksen tekemisestä hänelle mahdollisesti on.

Tärkeää on kuitenkin muistaa, että vaikka lastensuojelun tarpeen on oltava ilmeinen lastensuojeluilmoitusta tehtäessä, ei sitä tehtäessä oteta ennakoivasti kantaa siihen, tulisi sosaalitoimen ilmoituksen perusteella ryhtyä toimenpiteisiin tai millaisia toimenpiteiden tulisi olla. Riittää siis, että toimenpiteet voisivat periaatteessa tulla kysymykseen. Laki ei edellytä minkäänlaista ”täyttä näyttöä” ilmoituksen syvemmästä oikeutuksesta – ilmoitus on ainoastaan ilmoitus. (Mahkonen 2003, 190.)

6.1 Lapsen kaltoinkohtelu

Jotta opettaja voisi mahdollisimman varhain reagoida tilanteisiin, joissa lastensuojeluilmoituksen tekeminen on aiheellista, tulisi hänen varmasti pohtia, millaiset tekijät vaarantavat lapsen suotuisan kehityksen. Tämän vuoksi hänen onkin oltava hyvin tietoinen muun muassa lapsen perustarpeista ja siitä, mitä lapsen kaltoinkohtelun tänä päivänä yleisesti ajatellaan olevan. Näin hän herkemmin varmasti pystyy myös tunnistamaan pahoinvoivan lapsen.

Yleisesti ottaen kaltoinkohteluna voidaan varmasti pitää kaikkia sellaisia tilanteita, joissa lapsen oikeudet, hänen perustarpeensa ja hänen laissa määritelty asemansa jätetään huomioimatta, niitä ei arvosteta tai niiden olemassaolo kielletään kokonaan. Voidaankin siis sanoa, että lapsen kaltoinkohtelu on paljolti sitä, että lastenhuoltolain 1 §:ssä mainitut seikat jäävät toteutumatta lapsen elämässä.

Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan sellaista toimintaa, josta seuraa vaaraa lapsen ihmisarvolle ja tasapainoiselle kehitykselle. Tällainen toiminta voidaan myös jakaa eri kaltoinkohtelumuotojen osa-alueisiin. Näitä ovat lapsen laiminlyönti, emotionaalinen kaltoinkohtelu, fyysinen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapselle aiheutettu tai sepitetty sairaus. (Halila 2004, 6.) Seuraavassa lähestymme kaltoinkohtelua näiden viiden osa-alueen kautta, joita laista ja sopimuksista huolimatta esiintyy yhteiskunnassamme enenevässä määrin.

6.1.1 Lapsen laiminlyönti kaltoinkohtelun muotona

Lapsen perustarpeiden huomiotta jättäminen on yleisilmaisuu, jolla kuvataan erityyppisiä laiminlyöntejä. Laiminlyönti viittaaakin siis passiiviseen tekemättä jättämiseen, eli lapsi ei huoltajiensa tekemättömyyden vuoksi saa tarpeitaan tyydytetyksi (Sinkkonen 2004, 76). Laiminlyönnit voidaan jakaa neljään eri luokitteluryhmään. *Fyysisellä laiminlyönnillä* tarkoitetaan sitä, että lapsi elää ympäristössä, jossa aikuiset eivät huomaa, ymmärrä tai puolusta hänen perustarpeitaan. Fyysisen laiminlyönnin tunnusmerkkejä ovat muun muassa lapsen kasvun edellyttämän riittävän ja oikeanlaisen ravinnon saannin niukkuus tai suoranainen puute. Tämän lisäksi lapsi elää epähygieenisissä olosuhteissa, joskus jopa suoranaudessa siivottomuudessa. Laiminlyövä huoltaja aiheuttaa lapselle tilanteita, jotka tuottavat lapselle turvattomuuden ja levottomuuden tunteita. Huoltaja voi esimerkiksi jättää lapsen ilman aikuisen tukea, neuvontaa ja ohjausta oloihin, joissa lapsi ei voi selviytyä oman tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa avulla. (Söderholm 2004, 60 - 61.)

Emotionaalisessa laiminlyönnissä kaltoinkohtelun ulkoiset merkit puuttuvat usein kokonaan. Tästä huolimatta emotionaalisessa puutteessa elävällä lapsella on joko niukasti tai ei lainkaan kokemuksia rakastetuksi tulemisesta, hyväksynnästä ja arvostuksesta. Emotionaalisen laiminlyönnin selkeimpiä tunnusmerkkejä on esimerkiksi vanhempien emotionaalisen läsnäolon niukkuus. Lisäksi vanhemmilla on usein negatiivinen ja väärinystynyt käsitys lapsesta, heidän vuorovaikutuksensa lapsen kanssa on epäjohdonmuukaista sekä lapsen ikään nähden epäasianmukaista. Vanhemmat ovatkin varsin kyvyttömiä tunnistamaan lapsen yksilöllisyyttä ja hänen psykologisia rajojaan. Vanhemmat eivät usein myöskään pysty turvaamaan lapsensa sosiaalisia tarpeita. Heidän käyttäytymisensä ja elämäntapansa voivat johtaakin siihen, että lapsi omaksuu itselleen ongelmallisen sosiaalisen käyttäytymisen. (Söderholm 2004, 61- 62.)

Lääketieteellisessä laiminlyönnissä huoltajat suhtautuvat välinpitämättömästi tai kielteisesti lapsen terveydenhoitoon. Lasta ei esimerkiksi viedä lääkäriille, hänen neuvolakäyntinsä laiminlyödään, lapsen lääkityksestä ei huolehdi tai lapsi saatetaan viedä pois sairaalasta kesken tutkimusten. Lääketieteellisen hoidon laiminlyönti saattaa vaurioittaa lasta pysyvästi. Tällaisissa tapauksissa lasta on usein kohdeltu myös muilla tavoin so-

pimattomasti. Lääketieteellisen hoidon laiminlyönti voikin antaa aihetta epäillä myös muunlaista lapsen laiminlyöntiä. (Söderholm 2004, 62–63.)

Lapsen *koulutukselliseen laiminlyöntiin* kuuluu muun muassa se, että lasta ei toimiteta kouluun. Lapsi saattaa myös itse eri syistä kieltäytyä menemästä sinne. Huoltajat voivat myös suhtautua negatiivisesti koulun ehdottamiin eri tukiratkaisuihin lapsen koulunkäynnin edistämiseksi. Tällaiset tilanteet vaativatkin sekä lastensuojeluviranomaisten että oppilashuoltoryhmän nopeaa reagoimista asiaan. (Söderholm 2004, 63.)

6.1.2 Muut kaltoinkohtelun muodot

Kuten edellä mainitsimme, on emotionaalinen laiminlyönti lapsen tunnetarpeiden huomiotta jättämistä. Sen sijaan *emotionaalinen kaltoinkohtelu* on puolestaan aktiivisen toiminnan käyttäytymismalli, jossa lapsesta vastuulliset aikuiset välittävät jatkuvasti hänelle käsityksen esimerkiksi siitä, että hän on kelvoton, mahdoton rakastaa tai arvokas vain tyydyttäessään aikuisten tarpeita ja mielihaluja. Emotionaalisen kaltoinkohtelun muotoihin kuuluvat lapsen aktiivinen hyljeksiminen ja halventaminen, uhkailu ja pelottelu, eristäminen sekä korruptoiminen. (Sinkkonen 2004, 76–79.)

Emotionaalisen kaltoinkohtelun lisäksi muihin kaltoinkohtelun muotoihin lukeutuu myös *lapsen fyysinen pahoinpitely*. Rikosoikeudellisesti lapsen kaikenlaista ruumiillista kuritusta pidetään pahoinpitelynä. (Kallio & Tupola 2004, 88.) Uskommekin, että fyysistä pahoinpitelyä voidaan varmasti pitää helpoiten tunnistettavana kaltoinkohtelun muotona, sillä siitä jää yleensä ulkoisia merkkejä. Fyysisen pahoinpitelyn tunnistamista tosin varmasti vaikeuttaa se, että lapsilla on usein myös tapaturmaisesti syntyneitä ruuhjeita kehossaan. Kuitenkin voidaan sanoa, että mitä nuoremmalla lapsella vamma on, sitä todennäköisempää on, että se on syntynyt asiattoman kohtelun seurauksena. (Kallio & Tupola 2004, 89-91.)

Myös *lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö* on eräs kaltoinkohtelun muodoista. Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan sitä, että lapsi altistetaan ikäänsä kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jota hän ei voi ymmärtää ja johon hän ei näin ollen voi antaa suostu-

mustaan. Seksuaalisella hyväksikäytöllä on monia muotoja, mutta tyypillisesti tekijä on lapsen lähipiiriin kuuluva aikuinen. Seksuaalisen hyväksikäytön selvittely vaatii työntekijältä aina huolellista asiaan paneutumista, kuten myös eri ammattialojen keskinäistä yhteistyötä. (Salo & Ståhlberg 2004, 103–105.)

Kaltoinkohtelun muotoihin luetaan kuuluvan edellä mainittujen lisäksi myös *lapselle aiheutettu tai sepitetty sairaus* (Syndroma Munchausen by Proxy). Käsite tarkoittaa tilannetta, jossa lapsen oireet tai sairaus ovat aikuisen henkilön aiheuttamia tai perustuvat hänen perättömiin sepityksiinsä. Tyypillistä onkin, että aikuinen vie lapsen lääketieteellisiin tutkimuksiin saadakseen huomiota itselleen. (Lounamaa 2004, 117–118.)

6.2 Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus opettajan työssä

Opettaja saa työssään tietoonsa usein arkaluontoisia ja henkilökohtaisia asioita oppilaasta ja hänen perheestään. Lapsen ja hänen perheensä intimitetin turvaamiseksi laissa onkin säädetty, miten opettajan tulee tämän kaltaisten tietojen kanssa menetellä. Aiemmin esille tuodun ilmoitusvelvollisuuden lisäksi opettajaa koskeekin tietyissä tilanteissa myös vaitiolovelvollisuus.

Perusopetuslain (628/1998) 40 § käsittelee salassapitoa. Sen mukaan opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, rehtorit, opettajat, tuntiopettajat, koulunkäyntiavustajat ja muu henkilöstö sekä opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden tai tässä laissa tarkoitetun henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Myös *henkilötietolaissa* (22.4.1999/523) korostetaan henkilötietojen huolellista ja asianmukaista käsittelyä. Laissa painotetaan, ettei ulkopuolisten tule saada tietoonsa yksityisiä henkilöjä koskevia merkintöjä.

Perusopetuslain (628/1998) 40 §:ssä todetaan kuitenkin myös, että edellä mainitut henkilöt sekä kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat sen estämättä, mitä 1 momentissa tai salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään,

antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Oppilaiden asioiden hoitamiseksi opettajat tekevät usein yhteistyötä monien eri toimijoiden kanssa. Moniammatillisissa verkostoissa toimiessaan opettaja saattaa joskus kokea vaikeaksi määritellä, mitä tietoja hän voi oppilaasta ja tämän perheestä muille antaa rikkomatta salassapitosäädöksiä. Mahkosen (2003, 151) mukaan yleisohjeena voidaan sanoa, ettei oppilaiden elämään liittyviä asioita saa saattaa muiden tietoon muutoin kuin ammatillisessa mielessä. Yhteistyösuhteissa onkin aiheellista pysähtyä miettimään tietoja pyytävien osapuolten tarkoituseriä. Eräänä nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että mikäli ammattilaisten perustehtävät ovat samaan tavoitteeseen tähtääviä, yhteistyöhön tulisi suhtautua myötämielisesti. (Mahkonen 2003, 152.)

Tilanteissa, joissa opettaja mahdollisesti pohtii, kumpi menee edelle, ilmoitusvelvollisuus vai salassapitovelvollisuus, vastaus onkin aina ilmoitusvelvollisuus. Yleensä salassapidon ja ilmoitusvelvollisuuden vastakkainasettelun taustalta löytyykin usein halu turvata oma ammatillinen selusta. Lakia tuntematon opettaja voi esimerkiksi pelätä joutuvansa vastuuseen virkavirheestä lastensuojeluilmoitusta tehdessään, mikäli hän luulee salassapidon menevän ilmoitusvelvollisuuden edelle. Näinhän asia ei siis kuitenkaan ole. Päinvastoin ilmoittamatta jättäminen virka-aikana on rikoslaissa kriminalisoitu. (Mahkonen 2003, 155-157.)

6.3 Ilmoituksen tekijän henkilötietojen luovuttaminen

Lastensuojeluviranomaisten tehtävänä on kirjata sille tehty lastensuojeluilmoitus. Jos ilmoituksen kohteena oleva haluaa, on asianomaisilla *julkisuuslain* (21.5.1999/621) 11.1 §:n mukaan oikeus saada tietoonsa, mitä asiasta on sosiaaliviranomaisten asiakirjoissa todettu. Jos niissä mainitaan ilmoituksen tekijän henkilötiedot, on ne paljastettava asianosaiselle. (Mahkonen 2003, 163.) Jos siis opettaja tekee ilmoituksen virka-aikanaan, hänen henkilötietonsa kirjataan ylös.

Mikäli opettaja haluaa tehdä lastensuojeluilmoituksen ilman, että hänen henkilöllisyytensä paljastuu ilmoituksen kohteena oleville, on hänellä siihen omat perusteensa. Taus-

talla voi olla esimerkiksi ajatus siitä, että perhe reagoi uhmakkaasti, sillä ilmoituksen tekeminen perustuu usein perheen asioiden paljastamiseen ilman lupaa. Lastensuojelu ei kuitenkaan aina voi luvata opettajalle, etteivätkö hänen henkilötietonsa paljastuisi asianosaisille. Poikkeuksellisesti henkilötiedot voidaan jättää kertomatta asianosaisille, mikäli sillä painavin syin halutaan suojata ilmoituksen tekijän anonymiteettiä. Ilmoituksen tekijän henkilöllisyys voidaan pitää salassa, mikäli halutaan turvata yleisen, yksityisen tai lapsen edun toteutumista. (Mahkonen 2003, 163-166.)

7 KOULUN TOIMINTAMALLIT JA YLEISET SUUNNITELMAT OPILAAN HYVINVOINNIN TURVAAMISEN PERUSTANA

7.1 Toimintamallit käytäntöjen selkeyttäjinä

Voidaan varmasti sanoa, että koulussa tehtävä opetus- ja kasvatustyö on usein luonteeltaan moniammatillista, sillä tietyt tilanteet koulussa vaativat laajojen yhteistyöverkostojen hyödyntämistä. Moniammatillisen yhteistyön tuloksellisuuden kannalta on varmasti tärkeää, että eri toimijat ovat selvillä toistensa työn erilaisista ja omaleimaisista piirteistä, mutta yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi vaaditaan usein myös yhtenäisiä toimintatapoja ja erilaisten käytäntöjen yhteensovittamista. Eri toimijoiden yhteistyön kordinoimiseksi voidaankin luoda erilaisia toimintamalleja (Huhtanen 2007, 184).

Toimintamallin voidaan ajatella olevan työtä ohjaava toiminnallinen runko, joka laaditaan yhtenäistämään ja selkeyttämään käytäntöjä tietyssä tilanteessa ja tietyssä yhteisössä. Huolellisesti luodut toimintamallit jäsentävät toimintaa ja näin ollen lisäävät varmuutta. Toimintamallin laatiminen onkin varmasti erityisen tärkeää sellaisissa tilanteissa, joissa työntekijät eivät ole varmoja, miten heidän tulisi toimia. Uudessa ja vaikeasakin tilanteessa on varmasti helpompi menetellä, kun toiminta pohjautuu aiemmin laadittuun suunnitelmaan. Toimintamallit eivät ole kuitenkaan ehdottomia, vaan päinvastoin niitä voidaan arvioida ja kehittää sekä tarvittaessa muuttaa. Koulussa toimintamal-

lien tulisi olla sellaisia, että niiden periaatteita noudattamalla saavutetaan oppilaalle kuuluva oikeus hyvään opetukseen ja hyvinvointiin. (Huhtanen 2007, 183-184.)

7.2 Opetussuunnitelman perusteet ja opetussuunnitelma koulun toiminnan ohjaajina

Oleellisena asiana koulun lastensuojelutyötä ajatellessa voidaan varmasti pitää sitä, kuinka tärkeinä lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyvät seikat nostetaan esiin suurempia ratkaisuja tehtäessä ja erilaisia toimintamalleja luotaessa. Jotta koulu pystyy takaamaan terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön, on lasten hyvinvoinnin turvaaminen otettava huomioon kaikissa koulun toimintaa koskevissa suunnitelmissa. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen onkin huomioitava niin valtakunnallisissa kuin alueellisissa linjauksissa.

Eräänä merkittävänä koulun toimintaa ohjaavana valtakunnallisena ohjeistuksena voidaan pitää perusopetuksen *opetussuunnitelman perusteita*, jotka *perusopetuslain* (21.8.1998/628) 14 §:n mukaan opetushallituksen tulee laatia kouluille. Opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvät ohjeistukset opetuksen ja kasvatustyön toteuttamisesta. Tämän lisäksi perusteissa käsitellään myös nimenomaan oppilaan hyvinvoinnin turvaamista kouluissa. Opetussuunnitelman perusteet velvoittavatkin kouluja tukemaan oppilaan hyvinvointia muun muassa tarjoamalla oppilaalle mahdollisuuden tarvittaessa saada tukiopetusta opintoihinsa. Tämän lisäksi oppilaan hyvinvoinnin turvaamiseen tähdätään myös esimerkiksi antamalla oppilaalle tarpeen mukaan oppilashuollollista tukea ja tätä kautta erityistä ohjausta oppilaan psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen turvaamiseksi. (Opetushallitus 2004.)

Eräänä koulun alueellista toimintaa vahvasti ohjaavana tekijänä voidaan pitää *opetussuunnitelmaa*, jonka jokainen koulu laatii opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma ohjaakin kiinteästi koulun arkea, sillä opetussuunnitelman tulee täsmentää ja täydentää valtakunnallisissa perusteissa olevia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä. (Opetushallitus 2004.) Opetussuunnitelmassa otetaan myös huomioon kunnan omat mahdolliset lapsia ja nuoria koskevat päätökset, joilla tähdätään hyvinvoinnin edistämiseen. (Peltonen 2002, 26.) Lisäksi koulu voi näiden valtakunnallisten ja alueellisten linjausten pohjalta sisällyttää opetussuunnitelmaansa koulun omat toiminta-

ajatukset ja kasvatustyön tavoitteet. Perusteet eivät siis tarkalleen sanele, millainen opetussuunnitelman tulee koulussa olla ja miten se laaditaan, vaan se pikemminkin vaatii täyttämään vain tietyt yleiset velvoitteet. (Porin kaupunki.) Eräs näistä perusteissa määriteltävistä velvoitteista on, että opetussuunnitelma tulee oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevalta osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. (Opetushallitus 2004).

Lasten hyvinvoinnin turvaamisen osalta valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että koulun opetussuunnitelmassa tulee tarkennettuna näkyä, millainen toimintaohjeistus ennaltaehkäisevän koulutyön ja turvallisuuden edistämiseksi koulussa on sekä millaista suunnitelmaa oppilaille tarjottavasta tuesta ja ohjauksesta mahdollisten fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien poistamiseksi koulussa noudatetaan (Ala - Laurila & Pietikäinen 2002, 223–224). Opetussuunnitelmaan tulee esimerkiksi kirjata, miten kodin ja koulun sekä muiden tahojen välistä yhteistyötä hoidetaan, miten oppilashuolto järjestetään sekä millaisia koulun toimintakulttuuri ja työtavat eri asioiden hoitamiseksi ovat (Opetushallitus 2004). Näin ollen opetussuunnitelma onkin varmasti tärkeä toiminnan ohjaaja myös huolen herätessä oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta. Tämän vuoksi opetussuunnitelmassa tulisikin mielestämme erityisesti käsitellä koulussa toteutettavaa lastensuojelutyötä sekä mahdollista lastensuojelulliseen väliintuloon liittyvää toimintamallia. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi oppilashuollon käytäntöjen ja koulun eri toimijoiden roolin selkeää kirjallista kuvaamista. Kuitenkin kirjallisia toimintasuunnitelmia tai koulujen opetussuunnitelmiin kirjattuja oppilashuoltotyön tavoitteita näkee harvoin. Voidaankin sanoa, että koulun oppilashuoltotyö ei aina ole suunnitelmallista, ja sitä koskeva seuranta ja arviointi ovat usein puutteellisia. Tämän vuoksi oppilashuoltoryhmät ja sitä laajemmat yhteistyöverkostot, kuten kuntien hallinnolliset yhteistyöryhmät, ovatkin laatineet omia toimintamallejaan käytäntöjensä selkiyttämiseksi. (Peltonen 2002, 32–33.)

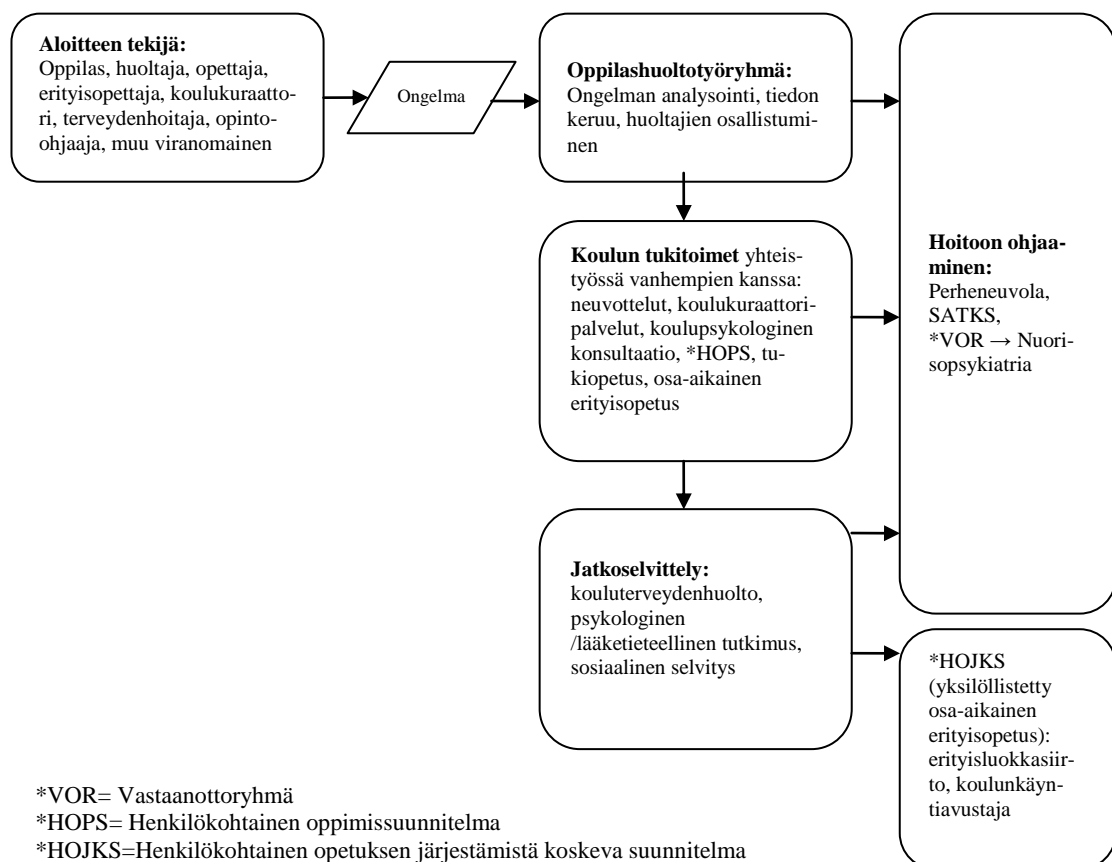
7.3 Porin kaupungin oppilashuollon toteuttamissuunnitelma

Porin kaupunki on myös laatinut kuntakohtaisen oppilashuoltoa koskevan suunnitelman. Tämä oppilashuollon toteuttamissuunnitelma ja toiminnan arviointisuunnitelma on laa-

dittu yhteistyössä Porin kaupungin eri hallintokuntien edustajien kanssa, ja sen lähtökohdaksi on ollut Opetusministeriön vuonna 2002 asettama oppilaan hyvinvointia ja oppilashuoltoa koskeva muistio. Porin kaupungin suunnitelmassa käsitellään muun muassa kunnallisia oppilashuollon tavoitteita ja sen toteuttamista, sosiaalitoimen tarjoamia oppilashuollollisia palveluja, oppilashuollon yhteistyöverkostoa, ennaltaehkäisevää työtä oppilashuollossa sekä oppilashuollon kehittämistä ja arviointia. (Eklund ym. 2003, 2-4.)

Oppilashuollon toteuttamissuunnitelmassa esitellään oppilashuollollisten toimenpiteiden käynnistymistä Porissa kaavion muodossa (Kuvio 2). Kaaviossa tulee hyvin esiin muun muassa se, kuinka monin tavoin oppilashuoltotyö voi käynnistyä ja kuinka tärkeä rooli oppilashuoltotyöryhmällä on oppilaan ongelmien selvittämisen edistämiseksi. Tämän lisäksi kaavio korostaa oppilashuoltotyöryhmän työtä tiimityönä, joka hyödyntää osaa-vasti eri alojen asiantuntemusta oppilaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden takaamiseksi.

Kuvio 2: Oppilashuollollisten toimenpiteiden käynnistyminen

(Eklund ym. 2003, 8)

Tämä edellä esitelty toiminnallinen runko onkin varmasti tärkeä työskentelyn ohjaaja, sillä kaavio kuvaa tiivistetysti käytännön toimenpiteitä Porin kaupungin kouluissa sellaisissa tilanteissa, joissa huoli oppilaasta on herännyt. Mallia sovelletaankin hyvin monenlaisten ongelmien ja huolen aiheiden käsittelemisessä. Huoli voi kohdistua esimerkiksi seikkaan, joka liittyy lähinnä vain lapsen koulunkäyntiin, mutta huoli voi koskea myös lapsen elämäntilannetta, joka saattaa uhata lapsen tasapainoista kehitystä ja kasvua kokonaisvaltaisemmin. (Eklund ym. 2003, 8.) Täten malli onkin uskoaksemme merkittävä toiminnan ohjaaja myös tilanteissa, joissa lapsen hyvinvoinnin kannalta lastensuojeluilmoituksen tekeminen on aiheellista. Tällaisissa tilanteissa oppilashuollollinen toiminta nähdäksemme korostuukin, sillä varsinaista, yhtenäistä lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskevaa toimintaohjeistusta ei Porin kaupungissa ole. Käytännöksi onkin pitkälti muodostunut, että suuren osan koulun lastensuojeluilmoituksista tekee koulukuraattori. (M. Oja, Henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2007.) Porin oppilashuollon toteuttamissuunnitelmassa yhtenä oppilashuollollisen toiminnan kehittämistavoitteena tulevaisuudessa mainitaankin koulujen lastensuojeluilmoituskäytäntöjen kehittäminen (Eklund ym. 2003, 24).

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

8.1 Tutkimusaiheen valinta

Valitsimme lastensuojeluilmoituksen tekemistä kouluissa käsittelevän aiheen, sillä olemme molemmat olleet jo pitkään kiinnostuneita koulumaailman ilmiöistä sekä koulussa tehtävästä kasvatus- ja sosiaalityöstä. Olemmekin aikaisemmin työskennelleet koulunkäyntiavustajina sekä opettajan sijaisina. Sosionomikoulutuksemme sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehtoon kuuluneet erilaiset projektit ja työelämän harjoittelut ovat myös tuoneet kokemusta koulumaailmasta. Koulutuksemme kautta olemme monipuolisesti tutustuneet myös muuhun lasten-, nuorten ja heidän perheidensä parissa

tehtävään työhön. Opintojemme aikana olemmekin kiinnostuneet lastensuojelutyöstä. Tästä johtuen tuntui varsin mielekkäältä yhdistää kyseiset aiheet opinnäytetyössämme.

Idea aiheeseemme muotoutuikin omien pohdintojemme ja mieltymystemme kautta tarkasteltuamme ensiksi Satakunnan lastensuojelun kehittämishankkeen esittämiä ehdotuksia tutkimusaiheiksi ja keskusteltuamme hankkeen työntekijöiden kanssa. Satakunnan lastensuojelun kehittämishanke on osa Sosiaalialan kehittämishanketta, jonka tavoitteena on koko valtakunnan kattavan sosiaalipalvelujen uudistus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006). Satakunnan lastensuojelun kehittämishankkeen toiminnan yleisenä painopisteenä on sekä laadultaan hyvän ja osaavan lastensuojelutyön turvaaminen koko maakunnan alueelle. (Ulvilan sosiaalilautakunta 2004). Keskustelu oli hankkeen edustajien kanssa hedelmällistä, sillä tapaamisen jälkeen opinnäytetyömme aihe tarkentui, tavoitteemme selkeytyi ja tutkimustehtävämme jäsentyivät.

8.2 Aikaisemmat tutkimukset

Kiinnostustamme aiheeseen lisäsi se, että sitä ei ole aikaisemmin juuri tutkittu. Silen (2006) on Satakunnan ammattikorkeakoulussa tekemässään opinnäytetyössään tutkinut Rauman aluesairaalan hoitohenkilökunnan näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Silen keräsi tutkimusaineistonsa kyselylomakkeita apuna käyttäen, ja kysymyksissä kartoitettiin hoitohenkilökunnan näkemyksiä kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta sekä lastensuojelutyön kehitystarpeista. Tutkimuksen tuloksissa nousi esiin muun muassa, että hoitohenkilökunta tarvitsee keinoja auttamiseen ja toimintamalleja kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja puuttumiseen. (Silen 2006, 5-6 & 30 – 40.)

Tampereen yliopistossa Fogelman (2006) taas tutki pro gradu - tutkielmassaan, miten henkilökohtainen raja vaikuttaa päiväkodin työntekijän päätökseen prosessissa, jossa pohditaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Fogelman suoritti tutkimuksensa puoli-strukturoituna haastatteluna. Tutkielman tulosten perusteella voi päätellä, että henkilökohtainen raja on osa päiväkodin työntekijän lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liit-

tyvää päätöksentekoprosessia. Lisäksi päiväkodin työntekijän päätökseen vaikuttaa kuitenkin myös työyhteisön tuki. (Fogelman 2006.)

8.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tarkoituksena on tarkastella lastensuojeluilmoituksen tekemistä koulussa opettajan näkökulmasta. Huomiomme kohdistuu koulun toimintamalleihin ja opettajien subjektiivisiin kokemuksiin lastensuojeluilmoituksen tekemisestä osana opettajan työtä. Tavoitteenamme näitä seikkoja tarkastellessa onkin tuoda esiin, millainen tämänhetkinen tilanne kouluissa on lastensuojeluilmoitusten tekemistä koskien ja millaisia kehittämistarpeita tilanteeseen mahdollisesti liittyy lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamisen edistämiseksi.

Tutkimuksemme tavoitteiden pohjalta valitsimme tutkimustehtäviksemme

- kartoittaa, mitä lastensuojelu ja lasten suojeleminen on opettajan näkökulmasta
- kartoittaa, millaisissa tilanteissa opettajat ovat tehneet tai tekisivät lastensuojeluilmoituksen
- selvittää, millaisena opettajat ovat ilmoituksen tekemisen kokeneet
- selvittää, onko kouluissa lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskevia toimintamalleja ja millaisia nämä mallit ovat.

Tutkimustehtäviimme etsimme vastauksia seuraavien tutkimuskysymysten avulla.

- Mitä lapsen suojeleminen työssäsi on?
- Miten koet lastensuojelulain ohjaavan työtäsi?
- Minkälaiset asiat herättävät huolesi lapsen hyvinvoinnin vaarantumisesta?
- Millaisissa tilanteissa olet ollut yhteydessä lastensuojeluun oppilaan asioiden takia?
- Mitä tunteita koit tehdessäsi lastensuojeluilmoitusta?
- Keneltä saat työyhteisössäsi tukea lastensuojeluilmoituksen tekemisessä?
- Miten käytännössä koulussasi lastensuojeluilmoitus tehdään?
- Minkälaisena koet yhteistyön lastensuojelun kanssa?

8.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimustehtävien määrittelemisen jälkeen pohdimme, mitä tutkimusmenetelmää käyttäen voisimme aiheittamme parhaiten lähestyä. Päädyimme kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusotteeseen, sillä halusimme perehtyä aiheeseen syvällisesti, mikä parhaiten onnistuu mielestämme keskittymällä opettajien omakohtaisiin ja ainutlaatuisiin kokemuksiin. Tarkoituksenamme ei siis ollut pyrkiä tekemään yleistyksiä koulujen tilanteista, vaan lähinnä tuoda mielestämme tärkeää aihetta esiin keskittyen eri opettajilta saatavaan arvokkaaseen tietoon.

Kvalitatiivinen tutkimus perustuu usein tulkinnalliseen lähestymistapaan (Niskanen 2006.) ja sen lähtökohtana on monimuotoisen todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti luonnollisissa tilanteissa. (Eskola & Suoranta 2000, 22-24.) Kvalitatiivinen tutkimus pyrkiikin ymmärtämään ihmisten toimintaa ja löytämään ilmiöiden yhteisiä merkityksiä. Ihmisen toimintaa selitettäessä pyritään ymmärtämään toiminnan tavoitteet, motiivit ja taustalla vaikuttavat syyt. (Niskanen 2006.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on myös ominaista, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan harkinnanvaraisesti (Eskola & Suoranta 2000, 18). Itse myös mietimme tutkimuksemme kohdejoukkoa huolellisesti. Alusta asti oli selvää, että halusimme toteuttaa tutkimuksemme Porin kaupungissa, sillä oman kotikuntamme tilanne lastensuojeluilmoitusten tekemisen suhteen kiinnosti meitä erityisesti. Porin lastensuojelutoimiston työntekijöiden kanssa käydyn keskustelun pohjalta päädyimme anomaan tutkimuslupaa (Liite 3) kuuteen heidän ehdottamaansa alakouluun Porin koulutoimenjohtaja Jari Leinoselta. Anomuksemme hyväksyttiin ja saimmekin tutkimusluvan (Liite 4) Cygnaeuksen, Isosannan, Kallelan, Käppärän, Sampolan ja Väinölän kouluihin, mikäli koulujen rehtorit antavat suostumuksensa tutkimuksen toteuttamiseen. Kyseisistä kouluista tutkimuksemme osallistui lopulta Cygnaeuksen, Isosannan, Käppärän ja Väinölän koulut. Kaksi muuta koulua jäivät tutkimuksemme ulkopuolelle koulukohtaisten syiden vuoksi.

8.5 Tutkimusaineiston keruu

Toteutimme tutkimuksemme syksyn 2007 aikana haastatteleamalla henkilökohtaisesti vapaaehtoisia luokanopettajia, erityisopettajia sekä rehtoreita yhteistyöhön lupautuneista kouluista. Yhteensä tutkimukseemme osallistui kahdeksan henkilöä. Yhden henkilön haastattelu kesti keskimäärin puoli tuntia. Haastatteluissa käytimme apunamme nauhuri samalla kun varmuudeksi kirjasiimme vastaukset ylös. Haastattelut toteutettiin kouluilla rauhallisessa tilassa, jossa lisäksemme paikalla oli vain haastateltava. Muut henkilöt eivät siis kuulleet haastateltavan vastauksia, joten yksittäisen haastateltavan mielipiteet jäivät luottamuksellisesti vain meidän tietoomme.

Haastattelumme toteutimme *puolistrukturoituina haastatteluina*, jotka etenivät tiettyjen teemojen ohjaamina. Tällaisesta valmiiksi suunniteltujen teemojen kautta etenevästä puolistrukturoidusta haastattelusta käytetäänkin nimeä *teemahaastattelu*. Teemahaastattelussa käydään läpi tutkijan ennalta suunnittelemissa teemoissa keskustelunomaisessa tilanteessa. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastateltavan puheelle annetaan tilaa, vaikka ennalta päätetyt teemat pyritään käymään läpi kaikkien tutkittavien kanssa. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa esitetäänkin yleensä samat tai likipitään samat kysymykset samassa järjestyksessä, mutta tarvittaessa kysymysten järjestystä ja muotoa voidaan tilanteen ja haastateltavan mukaan muokata. (Saaranen & Puusniekka 2006.)

Päädyimme juuri tällaiseen puolistrukturoituun teemahaastatteluun, koska pidimme tärkeänä, että opettajat saivat itse kertoa aiheesta vapaasti sen sijaan, että olisimme tarjonneet esimerkiksi valmiita vastausvaihtoehtoja. Kuitenkin ajattelimme, että haastattelun toteuttamisen kannalta on hyvä määritellä haastattelun teemoja ja myös tarkentavia kysymyksiä etukäteen valmiiksi, sillä katsoimme, että esimerkiksi aivan spontaani keskustelu aiheen pohjalta voitaisiin kokea vaikeana ja tutkimuksemme kannalta tärkeä tieto voisi täten jäädä puutteelliseksi. Tästä syystä laadimmekin itsellemme kysymysrunгон, jonka pohjalta haastatteluissamme etenimme (Liite 5).

8.6 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Haastattelut tehtyämme aloitimme tutkimusaineiston käsittelyn kuuntelemalla haastattelut nauhurilta. Samalla kirjoitimme keskustelut tietokonetta apuna käyttäen sanatarkasti ylös. Vaikka jaoinme nauhat keskenämme tasan, oli kuuntelu ja keskustelujen purkaminen aikaa vievää ja suuritöistä.

Tämän jälkeen luimme haastattelut tarkasti läpi. Teksteistä valikoimme erityisesti sellaisia kommentteja, jotka liittyvät tutkimustehtävissämme esille tuomiimme teemoihin. Tämän lisäksi huomiomme kiinnittyi myös asioihin, jotka haastateltavien vastauksissa nousivat toistuvasti esiin. Kyseiset kommentit keräsimme tietokoneelle teemoittain allekkain, jotta niitä oli helpompi tarkastella yksityiskohtaisemmin. Tämän jälkeen aloitimme aineiston analysoinnin. Analysoinnissa käytimme kvalitatiivista eli laadullista analyysitapaa. Näin ollen teimme tuloksista päätelmiä sekä tulkintoja ja niiden perusteella johtopäätöksiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155).

9 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTIA

9.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastatteluun osallistuneista kahdeksasta henkilöstä naisia oli kuusi ja miehiä kaksi. Iältään haastateltavat olivat 31–55-vuotiaita. Haastateltavista rehtoreita oli kolme, erityisopettajia kaksi ja luokanopettajia kolme. Kaikilla haastateltavilla oli suhteellisen paljon kokemusta opetustyöstä. Vain yksi haastatelluista oli työskennellyt alalla alle kymmenen vuotta. Suurin osa haastatteluun osallistuneista (viisi henkilöä) oli työskennellyt opettajana 10–20-vuotta. Yhdelle haastateltavalle työvuosia oli kertynyt 20–30-vuotta ja yhdelle yli kolmekymmentä.

9.2 Lapsen suojeleminen opettajan näkökulmasta

Aikuisen tehtävä on suojella lasta fyysisiltä ja psyykkisiltä ikätasoon kuulumattomilta asioilta ja ilmiöiltä. Suojeleva aikuinen puuttuu lapsen tekemisiin, ohjaa, välittää ja on aktiivisesti läsnä. (Tilus 2004, 44.) Lapsen suojeleminen kuuluukin niin lapsen huoltajille kuin kasvatustyön ammattilaisina toimiville opettajille.

Keskusteltaessa opettajien kanssa lapsen suojelemisesta opettajien vastaukset olivat suhteellisen erilaisia. Kuitenkin kaikilla opettajilla oli selvä näkemys siitä, mitä lapsen suojeleminen opettajan työssä on. Eroavaisuuksia tuli esiin siinä, kuinka laajasti opettajat lapsen suojelemisen henkilökohtaisesti mielsivät. Lapsen suojeleminen nähtiinkin toimintana, joka on määritelty erilaisissa yleisissä suunnitelmissa ja ohjeistuksissa, ja täten se ohjaa opettajan työtä laaja-alaisesti. Toisaalta vastauksista välittyi, että lapsen suojeleminen ymmärrettiin myös käytännönläheisempänä toimintana, joka koostuu pienistä arkipäivän asioista.

Eräs haastateltava mainitseeikin esimerkiksi koulun opetussuunnitelman olevan tärkeä suunnannäyttävä pohtiessaan, mitä lapsen suojeleminen koulun ja opettajan näkökulmasta on.

No ihan ensimmäinen lähtökohta on tietysti se, mitä mein opetussuunnitelmassaki, että on turvallinen oppimisympäristö ja se kattaa sit kaiken sen turvan ja hoivan ja hyvän olon, mitä niinku tääl koulus voi olla. Sitä se lapsen suojeleminen on meille. (Haastateltava 1.)

Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa edellytetään, että oppimisympäristön on oltava fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja tuettava oppilaan terveyttä (Opetushallitus 2004). Haastateltavien vastauksissa nousikin vahvasti esiin, että lapsen suojeleminen liittyy koulussa ennen kaikkea juuri turvallisen oppimisympäristön takaamiseen.

Sen koulupäivän ajan meidän pitää turvata, että lapsella on hyvä ja turvallinen kouluympäristö (Haastateltava 4).

Ensinnäkin lapsen suojeleminen on turvata hänen tällaiset perusoikeudet, elikkä että hänen on hyvä olla sekä henkisesti että fyysisesti. Ja hänen on hyvä olla kavereiden kanssa, yksinään, luokassa, ja sit opettajana minun tehtäväni on tietenkin katsoa että tää kaikki toteutuu mahdollisimman hyvin. (Haastateltava 8.)

Nii, jos mä puhun ny koulumaailmast, mitä koulu tarkoittaa lapsen suojelemisel, se tarkoittaa sitä, että häne ois mahdollisimman turvalline käyd kouluu ja se on se kaikist ensisijainen asia (Haastateltava 7).

Opetustyönsä ohella opettaja havainnoi lapsiryhmäänsä koulupäivän aikana. Opettaja huomaakin helposti mahdolliset muutokset lapsessa ja hänen toiminnassaan. Opettajan aktiivinen läsnäolo ja se, että hän tietoisesti seuraa oppilaidensa käyttäytymistä, onkin tärkeä osa lapsen arkipäiväistä suojelua koulussa. Tämä käy esiin myös seuraavissa opettajien kommentteissa:

Mä nyt kuitenkin nään ne lapset joka päivä ja silleen mä nään, jos tapahtuu jotakin muutoksia tai jos on jotakin hälytysmerkkejä käyttäytymisessä tai oppimisessa. Että tota kyl mä luulen, et mä oon aika tärke ihminen siinä ketjussa kuitenkin. (Haastateltava 3.)

Oireilu näkyy tietysti koulussa ja tuota, jos me jotain sellast tiedetään, niin on syytä puuttuu ja sit me otetaan yhteyttä johonki tahoon. Sitä se suojeleminen on. (Haastateltava 7.)

Edellä mainittujen lapsen suojelemiseen liittyvien seikkojen lisäksi opettajien vastauksissa ilmeni, että lapsen suojelemiseen kuuluu kiinteästi myös yhteistyö lapsen huoltajien kanssa. Koulun tuleekin tukea kodin kasvatustehtävää. Tämä edellyttää juuri toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan huoltajien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemiseksi (Opetushallitus 2004). Eräs haastateltava toteaaakin:

No lähinnä varmaa se (lapsen suojele) on sitä yhteistyön tekemistä vanhempien kanssa (Haastateltava 2).

9.3 Lastensuojelulaki opettajan työn ohjaajana

Lapsen edun kokonaisvaltainen toteutuminen pyritään turvaamaan maassamme monimuotoisen lastensuojelulainsäädännön avulla, joka ulottuu myös koulun arkeen. Opettajan tuleekin päivittäisessä työssään huomioida erityistä huolenpitoa ja suojelua tarvitsevat oppilaat heidän syrjäytymisensä ennaltaehkäisemiseksi. (Huhtanen 2007, 80-81.)

Haastatteluissa keskustelimme lastensuojelulain merkityksestä opettajan työssä. Keskustelun aikana pyrimme kartoittamaan, kuinka hyvin opettajat tuntevat lastensuojelulakia. Opettajat toivat useasti esiin, että lastensuojelulaki ei kokonaisuudessaan ole heil-

le kovinkaan tuttu, eikä siitä liiemmin ole ollut koulutuksia. Myös uusi lastensuojelulaki tuntui opettajista vieraalta. Keskustellessamme siitä, miten lastensuojelulaki ohjaa opettajan työtä, muutama opettaja mainitsikin selvästi, ettei lastensuojelulaki juuri näy heidän päivittäisessä työssään.

Se on hyvä taustatekijä siellä, mutta varsinaiseen opetustyöhön se ei ainaakaan tällä hetkellä näy, koska siihen tartutaan, jos on tarve, mut se ei näy arkipäivänä (Haastateltava 8).

En mä koe, et se (lastensuojelulaki) näkyis (Haastateltava 7).

Keskusteluissa tuli kuitenkin vahvasti ilmi, että opettajat tuntevat ja tiedostavat heitä koskevan lakisääteisen ilmoitusvelvollisuuden.

No sillä taval tietenk ohjaa, et mul on se ilmoitusvelvollisuus (Haastateltava 2).

No varmaan se (lastensuojelulaki) velvottaa mua ilmottamaan, jos mul on jotakin huolen aiheita tai epäilyksiä, että jonkun lapsen asiat ei oo hyvin (Haastateltava 3).

Me ollaan niinku velvollisia ottamaan yhteyttä lastensuojeluun ja ilmottamaan. (Haastateltava 4).

Haastatteluissa kävikin ilmi, että opettajien kokemuksien mukaan lastensuojelulaki ohjaa opettajien työtä lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa huoli oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta herää. Eräs haastateltava kertookin seuraavaa:

No sillohan se ohjaa työtä, jos tulee epäily siitä, että sillä lapsella ei oo hyvin asia. Sittenhän sitä sit täytyy tutkia ja tulkita siinä. (Haastateltava 1.)

9.4 Opettajan kokema huoli oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta

Koulumaailmassa huoli näyttäytyy monenlaisena. Välillä pienet ja satunnaisetkin asiat saattavat huolestuttaa. Huoli voi olla oppilaan huolta omasta selviytymisestäään, vanhemman huolta lapsestaan tai opettajan kokemaan huolta oppilastaan. (Huhtanen 2007, 24.) Yhteistä on, että huolen kokeminen on aina subjektiivista.

Tutkimuksessamme pyysimme haastateltavia kuvaamaan, millaisissa tilanteissa huoli oppilaan hyvinvoinnin vaarantumisesta herää. Opettajien vastauksista ilmeni, että huoli oppilaasta todella herää usein hyvinkin herkästi. Huolen aiheuttajia on monenlaisia ja huolen aste on jokaisen oppilaan ja tilanteen kohdalla aina erilainen. Opettajan huoli saattaa luonnollisesti usein herätä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista.

Yks voi olla semmone, et jos lapsi esimerkiks koko aja laiminlyö läksyjä ja se kirjat ja kynät ja kumit ja kaikki on koko aja hukassa, ni sit siinäki voi mieltii, et mistä se johtuu, et oks siel kotona kaikki.. Et totta kai ne huolen asteet on sit erilaisii, et toisest sä oot niinko tosi huolissas ja jotkut on vaan niin, et sä haluat selvittää vähä, et mitä siel koton voitais tehd jotenki toisi. (Haastateltava 6.)

No tietysti selittämättömät poissaolot ja sitte koulumenestys herättää huolta (Haastateltava 7).

Jos käytös olennaisesti muuttuu ja nimenomaan olennaisesti ja pitkäjaksoisesti, et ei tarkoiteta mitään yhden päivän tai kahden, vaan pitkäs ajanjaksos huomaa, et nyt jotain olennaista muuttuu. Se voi olla, että oppimisvaikeuksia alkaa tulla ja muuta, et on niin monenlaista. (Haastateltava 8.)

Semmone mul nyt tulee ekaks mieleen, että laps kertoo, että kun hän pelkää esimerkiks viedä kokeita kotiin, ku äiti huutaa. Et joku pelko siellä taustalla on. Et hän ei uskalla sitä ja tätä ja ku hän ei oo tehny läksyjä, ni, en oikeen uskalla, sitte ku kirjaan merkitään, et on läksyt tekemättä.. ja jostainhan se sit johtuu... (Haastateltava 5.)

Useat haastateltavat kertoivat huolen heräävän ennen kaikkea myös lapsen perustarpeissa ilmenevistä puutteista. Lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti näkyvät siis koulussa ja saavat opettajan pohtimaan lapsen hyvinvoinnin tilaa. Seuraavat lainaukset kuvaavat tilanteita, jotka herättävät huolta opettajissa:

No itse asias, mun mielestä se huoli voi herätä aika pienestäki asiasta. Siis se voi olla käytöksen muuttuminen tai ulkosesti, jos on hoitamaton (Haastateltava 2).

Koulussa kiinnitetään huomiota, jos lapsi on hyvin usein likaisissa, resuisissa vaatteissa, syö epätavallisen paljon, tulee nälkäsenä kouluun, huomataan, että on hyvin väsynyt, ihan tämmönen perushoidon laiminlyönti, niin nehän on semmosia selviä ulkonaisia merkkejä (Haastateltava 4).

Kyl mun mielest semmone, et jos on niinko nälkäne ja sit tämmöne niinko ahmiminen. Sitte toine on, et on hirveen väsynyt ja sitte on tää, et jos näkee selvästi, et lapsel on esimerkiks liian vähän vaatteita. Talvel tulee esimerkiks jossain narutopis ja ilman sukkia. Ja likaset vaatteet, se on yks. (Haastateltava 6.)

No yleensä se on sitte ne mustat silmänaluset, mikä ensimmäiseksi näkyy, että kyllä se lapsi niinku oirehtii koulussa, jos kotona on jotaki häikkää (Haastateltava 5).

Edellä mainittujen lisäksi haastateltavat kokevat, että myös seuraavat seikat aiheuttavat huolta lapsesta:

No suurin huolen aihe ehkä täl hetkel on mun mielest aikuisten mielenterveys. Sitten tulee toiseks tämmönen asia, että tota lapselta kiistetään joku semmonen tukipalvelu, joka hänelle meidän näkökulmasta kuuluis. Sit sen jälkeen tulee kaikki tämmöset rikollisuuteen liittyvät asiat. Niitä on kuitenkin niin marginaalisen vähän. (Haastateltava 1.)

Joskus voi olla, että lapsi tulee omatoimisesti itse kertomaan, että nyt hän tarvitsee apua (Haastateltava 8).

9.5 Yhteydenotot lastensuojeluun oppilaan asioissa

Pyrimme myös tutkimuksessamme selvittämään, millaisissa tilanteissa opettajat ovat ottaneet yhteyttä lastensuojeluun oppilaiden asioiden vuoksi. Keskusteluissa tuli esiin, että yhteyttä lastensuojeluun on otettu juuri edellä mainittujen huolen aiheiden vuoksi. Viime vuosina juuri perhe-elämän kaoottisuus, mielenterveyshäiriöt ja päihdeongelmat ovatkin olleet yleisimpiä taustasyitä lastensuojelun asiakkuuden alkamiselle. (Huhtanen 2007, 202.) Haastateltavat pitävät tärkeänä, että seuraavissa tilanteissa ollaankin yhteydessä lastensuojeluun:

Saattaa ol ihan joku näkyvä, et on tota niinku pahoinpitely selkeesti (Haastateltava 2).

Jos sit käy ilmi jotaki vanhempie päihteiden käyttöö tai jotain muuta sellasta, ni et on niinku ”avaimeton lapsi”, eli et ei oo kotiinmenoo, niin kyl sit tietysti tehdään ilmotus (Haastateltava 1.)

9.6 Opettajien tunteita ja ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

Haastattelemistamme kahdeksasta opettajasta puolet oli henkilökohtaisesti tehnyt lastensuojeluilmoituksen opettajan uransa aikana. Neljäsosa haastateltavista ei ollut itse tehnyt lastensuojeluilmoitusta, mutta oli osaltaan vaikuttanut siihen, että joku muu kollegoista oli tehnyt ilmoituksen huolta herättäneestä oppilaasta. Muut haastateltavat ker-

toivat, ettei heillä ole kokemusta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Kuitenkin kaikki haastateltavat osasivat hyvin kuvata, miltä lastensuojeluilmoituksen tekeminen opettajasta tuntuu. Haastatteluissa tuli selvästi esiin, että opettajat kokevat lastensuojeluilmoituksen tekemisen työssään raskaana ja vaikeana asiana. Yleisesti ottaen kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiselle koetaankin Suomessa korkeaksi (Huhtanen 2007, 201). Opettajat ilmaisivat ilmoituksen tekemiseen liittyvän epävarmuutta ja erilaisia pelkoja. Epävarmuutta koettiin muun muassa siitä, onko ilmoituksen tekeminen todella aiheellista.

Sehän on varmaan se suurin sil taval se pelko siitä erehtymisestä. Ei siinä niinkään, että uskaltaako sitä tehdä, mut vaan se pelko siitä erehtymisestä on suuri. (Haastateltava 1.)

Mul oli ittellä kyllä olo sellane, että onks tää nyt ihan ja mitä varten mää nyt näin. Ja, et vaikka sen tietää, että pitää tämmöset ilmoitukset tehdä, niin kumminki se on jotenki... (Haastateltava 5.)

No sil tavalla, jos tietysti ajattelee asemaan, ni silloin sen ei pitäis tuntua miltään, et sit tekee vaan niinko työtänsä. Et se on tietysti se, et onhan siin se tunnepuoli mukana ja sanotaan, et siit asiast täytyy ol ihan varma, ihan täysin 100 prosenttisen varma. (Haastateltava 7.)

Saattaa olla, että opettajat ja kokeneemmatkin ajattelee sitä inhimillistä puolta, että on kyse semmosesta isosta asiasta. Et ehkä meidän tarvis myöskin madaltaa sitä kynnystä. Et meidän ei tarvi tehdä sitä päätöstä, mut meillä on velvollisuus ilmoittaa näistä havainnosta eteenpäin. (Haastateltava 4.)

Haastateltavat ilmaisivat lastensuojeluilmoituksen tekemisen aiheuttavan heille henkistä kuormitusta. Opettajat pohtivat runsaasti, mitä seurauksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä heille on. Tämä johtuu pitkälti siitä, että virantoimituksessa tehty lastensuojeluilmoitus mahdollistaa ilmoittajan nimen kertomisen huoltajalle (Huhtanen 2007, 201). Opettajat toivatkin esiin huolensa esimerkiksi oman turvallisuutensa vaarantumisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisen vuoksi.

No se on aika rankkaa. Rankka juttu. Sit jälkeenpäin mieltii, et mitä seuraamuksia siitä tulee itselle. Et yleensä siinä käy niin, et ne vanhemmat on sit opettajaa vastaan. (Haastateltava 3.)

Joo, ei se mikään kauhian helppo asia ole, koska sit joutuu kuitenkin olemaan sen lapsen ja sen perheen kans tekemisis, sit ku se ilmoitus pitää tehdä omalla nimellä. Ni, ja sit se, et mitä siit sit seuraa, ku ihmisist ei ny ikin tiedä, et minkälaisii perhetaustoi ja muit siel sitte on. Ja sit jos niihi puutuu, niin ei vanhemmat siit kauheen mielissään oo. Varsinki, jos se on täl-

lane ensimmäinen puuttuminen. Et usein ne voi herättää sellast, et minkä takia toi nyt tähän sotkee. (Haastateltava 6.)

Muutama haastateltava kertoi jopa saaneensa suoranaisia itseensä kohdistuvia uhkailuja osakseen ilmoituksen tehtyään.

Kylhän niit uhkailuja ja tämän tapasia on niinku tullut näitten asioitten tiimoilta (Haastateltava 4).

Seuraavana aamuna niin tota sieltä tuli (kouluun) sit äiti ja isäpuoli niinku saranat kaulas ja hyvin aggressiivisesti ja väkivaltaisesti käyttäytyi. (Myöhemmin) isä oli soittanu meiän rehtorille ja maininnu minut nimeltä, et hän niinku tekee mul jotain. (Haastateltava 2.)

Peloista huolimatta opettajat kuitenkin myös ilmaisivat tyytyväisyytensä siihen, että olivat puuttuneet oppilaan vaikeaan tilanteeseen.

Et kyl se on sikäli sitten helpottavaa, et kun sen asian on tehnyt. Et kyl se lähinnä on niinku sellanen olotila kuitenkin, että yritetään niinku lapsen parhaaksi toimia. (Haastateltava 4.)

Sitten ku sen oli tehny, ni tuli sellane olo, että voi onneks, onneks se on ny ohi. Että tuli sellane huojentunu olo kuitenkin, että sai sen tehtyä ja tuli tehtyä. (Haastateltava 5.)

9.7 Opettajan saama tuki lastensuojeluilmoitusta tehtäessä

Vaikka opettajat kertoivat lastensuojeluilmoituksen tekemisen tuntuvan vaikealta asialta, keskusteluissa nousi kuitenkin esiin, että opettajat saavat tukea koulu yhteisöltään ilmoitusta tehdessään. Hyvin tärkeänä mainittiin oppilashuoltoryhmän jäsenten tuki. Oppilashuoltoryhmän yhtenä tehtävänä onkin tukea opettajia haastavissa tilanteissa, joissa opettajat kokevat itsensä neuvottomiksi (Ekebom, Helin & Tulusto 2000, 93.) Keskusteltaessa siitä, keneltä opettajat saavat tukea ilmoituksen tekemisessä, vastaukset olivatkin seuraavanlaisia:

Oppilashuoltoryhmältä ja rehtorilta (Haastateltava 2).

No rehtorilta ja erityisopettajalta ja kuraattorilta (Haastateltava 3).

Kyl se on mun mielestä kouluraattori ja meiän oppilashuoltotyöryhmä, molemmat (Haastateltava 6).

No kyl kai se on rehtori, et yleensä se on rehtori (Haastateltava 7).

Juuri niinku tää meiän oppilashuoltotyöryhmä (Haastateltava 4).

Yksi vastaajista kokee saavansa tukea myös lastensuojelun työntekijöiltä. Haastateltava toteaaakin:

Ja myöskin sitten viraston kanssa ollaan tekemisissä, että myöskin sieltä saa tukea (Haastateltava 4).

Joissakin tapauksissa oppilashuoltoryhmän tuki nähtiin niin suurena, että ilmoitus saattaisi jäädä jopa tekemättä ilman sitä.

Hirveen hyvä on se ryhmän tuki sillä lailla, et emmä ainakaan, vaikka tietysti pitäis ja viran puolesta ja joka ikisen muutenki, mutta jotenki sitä ei niinku heti hönkäse ilmoittelemaan, että kiva ensiksi vähän jutella, että mikä tää tapaus on. Et en olis itte varmaan tehny mitään ilmoitusta, mutta ku me sitä ryhmässä sitä sitte puhuttiin, niin se oli niinku sitten, kun päätetään niin päätetään ja ilmoitetaan kun ilmoitetaan. (Haastateltava 5.)

Tuskin edes tekisin sitä yksin, vaan mul olis siinä apuna kuraattori, terveydenhoitaja, rehtori (Haastateltava 8).

9.8 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen tutkimukseemme osallistuneissa kouluissa

Keskustellessamme haastateltavien kanssa siitä, miten lastensuojeluilmoitus käytännössä kouluissa tehdään, kävi ilmi, että tutkimukseemme osallistuneiden koulujen käytännöt ovat melko yhdenmukaiset. Koulujen toimintamalleissa tärkeiksi tekijöiksi nousivat kuraattori ja oppilashuoltoryhmä. Käytännössä lastensuojelun erityinen tarve tulee tietoon eritoten oppilashuollon yhteydessä (Mahkonen 2003, 174).

Meillä on kuraattori täällä koulus, et häneen otan yhteyttä ja sit myöskin erityisopettajan kanssa olen tekemisissä ja oppilashuoltoryhmä käsittelee tällaisia asioita myöskin. Sit jos on joku äkillinen tilanne, niin ei hän sitten niinku jäädä odottamaan, et minä päivänä se kuraattori niinku tulee, vaan sit mä tartun luuriin ja soitan suoraan. (Haastateltava 3.)

Jos meillä on sellane tilanne, et me jouduttais lastensuojeluilmoitus tekemään, se lähtee meil sillon siitä, et opettaja otta yhteyden rehtoriin, se kertoo, mitä epäilee. Sitte meil on tää oppilashuoltotyöryhmä ja siel on muun muas kuraattori. Tai sitte suoraan ottaa kuraattoriin yhteyt. Mut aika usein se sielt tulee rehtorin kautta ja sitä kautta kuraattoril. Tai sit jos se on nopee asia, ni voi ol myös sillain, et opettaja itte ottaa yhteyt.. Eli ei välttämät oppilashuoltoryhmää tarvita, et sitte rehtori, kuraattori, mut ei suoraan lastensuojeluun ensiks. (Haastateltava 7.)

Käytännössä meil on sovittu niin, et rehtorin ja kuraattorin ja oppilashuoltotyöryhmän kanssa. Meil toimii loistava oppilashuoltotyöryhmä, joka kokoontuu kerran kuussa ja siellä otetaan nää asiat esille ja meil on siinä hyvä tiimi. Siinä on rehtori, koulukuraattori, koulupsykologi, koulu-

terveydenhoitaja ja sitten aina se opettaja kenen lapsesta puhutaan. Eli oppilashuoltotyöryhmän kautta.(Haastateltava 8.)

Kuraattorin ja oppilashuoltoryhmän lisäksi huolilomakkeen täyttäminen oppilaasta mainittiin muutamassa vastauksessa osana koulukohtaista lastensuojeluilmoituksen teko-prosessia:

Meil on semmone huolikaavake nyt tullu käyttöön, mikä on nyt ollu jo jos-sain muodossa pitkänki aikaa, mutta nyt oikeen lanseerattiin se sitte opet-tajillekki. Että on tää huolikaavake ja kun ne jutut on siinä, ni ne sit vie-dään eteenpäin. Ja sitte aina määritellään, et kenen tehtäväksi se tulee sit-ten tän homman eteenpäin vieminen. Elikkä jokainen opettaja täyttää sen aina sillon, kun haluaa oppilashuoltoryhmän käsittelevän jotakin asiaa. (Haastateltava 5.)

Sitten on käytös se huolilomake. Elikkä kun opettaja on huolissaan jonku lapsen niinku olostä, niin se tehdään ja täytetään. Ja sitä kautta menee lastensuojeluun kanssa tieto. Se myös näytetään sit huoltajalle. (Haastatel-tav 1.)

Meil o kyl semmone huolilomake, mikä on tähä tarkotukseen. Et tavallaan jo ennen ku se on jo niin pitkäl, et sun täytyy ottaa lastensuojeluun yhteyt, varsinki ku ei oo mitään äkkinäist tapahtunu, ni se huolilomake ensin täy-tetään ja sit sen pohjalta oppilashuoltotyöryhmä tai joku muu asiantuntija sit puuttuu. (Haastaltava 6.)

Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että kouluissa tulee olla suunnitelma oppilaille tarjottavasta tuesta ja ohjauksesta mahdollisten fyysisten, psyyk-kisten ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyksi ja poistamiseksi (Ala - Laurila & Pietikäinen 2002, 223–224). Muutamista opettajien kommenteista tuleekin ilmi, että tähän ohjeis-tukseen liittyen esimerkiksi juuri lastensuojeluilmoituksen tekemistä on käsitelty koulun asiakirjoissa:

Meil on nyt aika selvä, kun meiän opetussuunnitelmas lukee niinku asteit-tain toimenpiteet, mitä tehdään. Siin on oikeastaan niinku luotu semmoset toimintapolut, mitä pitkin pitää sit mennä, kun opettaja huomaa jonkun ongelman oppilaan käytökses tai koulunkäynnin. Siihen on sit kirjattu, mi-ten seuraavaks edetään. Ja sit siin on määritelty myös vastuut, et kenelle minkäkin asian hoitaminen kuuluu. Joka koulul on tietysti oma opetus-suunnitelmansa, et ei se tota varmaan oo joka paikas samal taval kirjattu. Ja joissakaan ei oo sitten ehkä montakaan mainintaa siitä. (Haastateltava 1.)

Meil on tietysti opetussuunnitelmassa tämä tota turvallisuusosio. Meil on mitä on opetussuunnitelmaan liitetty. Et on ohjeistus tästä niinku lasten-suojeluilmoituksen tekemisestä. Mut se on sellanen asia, joka kaippaa sit

aina sitä lisäpäivitystä ja ikään kuin lisätietoo myöskin. Ja se pitäis olla henkilökunnalla tiedossa. (Haastateltava 4.)

Meil on se kriisisuunnitelma tai turvallisuussuunnitelma. Se nyt on vaihtanu nimee, mut se on liitetty OPS:iin, eli kyl sielt löytyy. (Haastateltava 2.)

Osa opettajista koki, ettei omassa koulussa ole tarkkaa toimintamallia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mutta kertoivat silti tietävänsä yleisesti ottaen, miten lastensuojeluilmoituksen tekemistä vaativassa tilanteessa tulisi toimia. Toimintamallin puuttuminen tai epäselvyys toi kuitenkin tiettyä epävarmuutta opettajien vastauksiin:

Niin no... meil usein yhteisesti sovitaan, et kuka sen ilmoituksen tekee tai sit se joka on siit ensiks kuullu tai jotenkin hoitanu sitä asiaa.. tai ollu yhteydes aikasemmin tai et se on vähän semmosta...(Haastateltava 2.)

Ei varmankaan ole toimintamallia. Jossakin vaihees kuraattori on ollu siin niinko keskeises roolis ja samoin oppilashuoltotyöryhmä, mut nykyään mä oon käsittäny, et sitä olis niinko enemmän niin, et se aikuine, joka sen huomaa, ni sillä on se velvollisuus niinko tavallaan itte, et ei välttämättä sitä ryhmää tai sitä toist. Mut kyl meil helposti, meil on sellaset välit tääl kumminki, että ku kuraattori näist asioist kuitenkin sillai aika paljo tietää, ni hänt ainaki konsultoidaan. Mut emmä sit tie, et onks meil mitää selvää ohjet siihe. (Haastateltava 6.)

Toimintamalleista keskustellessamme kysimme opettajilta, mitä kehitettävää lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen koulussa olisi. Haastateltavat kokivat koulun käytännöt yleisesti ottaen suhteellisen toimiviksi, mutta kaipasivat joitain tarkennuksia ja muutoksia:

Mun mielest olis sillä lailla, että jollain lailla tulis niinku selkeesti itellekki sisäistettyä ne jutut, että missä heti pitää ilmottaa (Haastateltava 5).

No ehkä sillain että, jos toi laki vois ol nyt selvempi. Varsinki, jos se uudistuu, mitä mä en ees tiä, ni sitä pitäis ehkä opettajil kuitenkin kouluttaa ja päivittää siihe. (Haastateltava 6.)

No ainoos vois olla joku semmonen, et kaikki tutustuis ehkä lastensuojelulakiin paremmin jotenki jollakin tapaa. Ainakin se laki olis esillä ja siihen tutustuttaisiin. (Haastateltava 8.)

Se vaan, et opettajat olis enemmän tietosia näistä (lastensuojelu)asioista. (Haastateltava 6.)

9.9 Opettajien näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa

Koulun ja lastensuojelun välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, sillä mikään taho ei yksinään pysty tukemaan tuloksellisesti oppilaiden tervettä kehitystä ja hyvinvointia, vaan laaja-alainen yhteistyö eri ammattiryhmien kesken on välttämätöntä. Yhteistyötä tehtäessä näkökulma on laajempi, ammattitaito suurempi, mahdollisuudet moninkertaiset ja tulokset paremmat, kuin yksin toimittaessa. (Laakso & Sohlman 2002, 62.)

Keskusteltaessa koulun ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä opettajat toivatkin esille, että lastensuojelun ja koulun yhteistyön kehittäminen on tärkeä asia lastensuojeluilmoituksen tekemisen tehostamisen kannalta. Haastatteluissamme opettajat mainitsivatkin useita seikkoja, joihin tulisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota toimivamman ja mutkattomamman yhteistyön edistämiseksi.

Opettajien kommentteista ilmeni, että lastensuojelu voidaan kokea etäisenä, eikä sen toiminnasta välttämättä ole liiemmin tietoa. Esimerkiksi seuraava haastateltava kaipaaisikin juuri konkreettista perustietoa lastensuojelun toiminnasta, jotta toimivan yhteistyön rakentaminen olisi ylipäättään mahdollista:

Lastensuojelu vois jotenki tehd opettajil tiettäväks, et miten he niinko toimii, et semmost yhteistyötä enemmän. Et ei se olis vaan niin, et se on joku instanssi jossakin. Emmä tie onks meitä kaikil opettajil niinku siit sen kummempi käsityst, jollei sit joudu itte olee sin yhteydes. (Haastateltava 6.)

Enemmän lastensuojelun toimintaan tutustuneet haastateltavat toivoivat henkilökohtaisempaa suhdetta lastensuojelun työntekijöihin. Haastatteluissa mainittiin muun muassa, että työntekijöitä on vaikea tavoittaa ja heitä tapaa henkilökohtaisesti liian harvoin. Suurena ongelmana koettiin se, että työntekijät vaihtuvat usein.

Siel ei henkilöö oo välttämättä helppo tavottaa. Et jos sä yrität tääl esimerkiks välitunnin aikana hoitaa sitä asiaa, ni sit sielt ilmoitetaan, et 11.20 on paikalla ja sit ko sul on itellä kuitenkin myös tää varsinainen työ hoidettavana, ni ei välttämättä pääse. Et kyl heil on toiminnas kans vähä sen suhteen kehittämistä. (Haastateltava 6.)

No tota ei se kovin henkilökohtanen oo sit se soitto sinne. Niin sen voi joku päivystäväki ottaa vastaan ja sit saattaa ol, että niiltä tulee vaan sen jälkeen joku puhelintiedustelu sitten niinku jälkikäteen, vaik joltakin niinku alueelliselt työntekijält. (Haastateltava 1.)

Se on pysyvyys se ongelma. Jos työntekijät ei pysy niis töissä, niis samois tehtävissä, vaan vaihtuu aina vuosittain, niin siinä menee aina se homma sekasin ennen kuin päästään sitten eteenpäin. (Haastateltava 1.)

Sie vaihtuu nää työntekijät niin hirveesti. Eli tavallaan niinku välil tuntuu, et vaik sen ilmoituksen teet, niin onks siitä mitään hyötyä? Mut et totta kai, kun se kuuluu virkavelvollisuuteen, niin sen tekee joka tapauksessa. Mut tavallaan sit ku se vaihtuu, niin valitettavasti tuntuu siltä, et lähetään nollasta sit taas. Se on aika turhauttavaa välillä ja tuntuu, et ne on todella hitaita ne prosessit. (Haastateltava 2.)

Lähinnä ihan silläkin tasolla, että henkilötkin olisivat tuttuja. Henkilökunta vaihtuu, mutta kyllä se kaipais niinku tehostamista. (Haastateltava 4.)

Ois mukavaa, kun ois joku tuttu ihminen siellä kenelle soittaa, kun ei yhtään tunne (Haastateltava 3.)

Moni haastateltavista kaipasikin tiiviimpää yhteistyötä koulun ja lastensuojelun välille. Erityisesti haastateltavat toivoivat, että lastensuojelu olisi enemmän omatoimisesti yhteydessä kouluun.

Kyl mä koen niin, et se on yleensä ollu koulun pää, joka on ottanu yhteyttä ja kutsunu heitä. Ja se on joko kuraattori tai minä, joka on ollu yhteydessä sinne. Että en tie, et olisko sielt esimerkiksi muhu otettu koskaan yhteyttä. Et täl hetkel se on must hyvin yksipuolista, et opettaja ottaa yhteyttä ja he ei puhu mitään, suurin piirtein. Tätä opettajan työtä hirveen paljo kyl helpottais, jos se ois molemminpuolist se vuorovaikutus. Et nyt opettaja on niinko se, kenen tarvii huomata kaikki... Ei se mun mielestä olis mikään huono, jos esimerkiks tän alueen lastensuojelutyöntekijä tulis johonki opettajainkokoukseen. (Haastateltava 6.)

No varmaan tiiviimmin vois tehdä sitä yhteistyötä molemmin puolin tai joskus tuntuu, et ei puhuta ihan samaa kieltä. No, et ihan mun mielestä lastensuojeluviranomaiset ois tervetulleita tänne kouluunkin katsomaan sitä arkea. Niin semmosta tiiviimpää yhteistyötä, joo. (Haastateltava 3.)

Olis hyvä että, ku meidänki alueella on ruvennu näitä olemaan näitä lastensuojelutapauksia, että olis useemmin tää lastensuojelun henkilö sitten paikalla koulussa. (Haastateltava 5.)

Osa haastateltavista koki myös, että opettajina he tarvitsisivat lisää informaatiota siitä, miten oppilasta ja hänen perhettään on lastensuojelun puolesta pyritty tukemaan. Opettajien kommentteista välittyi myös, että lastensuojelun salassapitovelvollisuuden koettiin osin vaikeuttavan toimivaa yhteistyötä ja heikentävän lapsen asioiden eteenpäin viemistä.

Olishan se kiva tietää, et onko soitettu vai käyty vai mitä on tehty ja pitääkö seurata vai eikö pidä seurata. (Haastateltava 5.)

Kyl mä oisin halunnut tietoa sieltä sosiaalityöntekijöiltä, et mikä se oikee tilanne sit onkaan (Haastateltava 3).

No tietenkin sellaset salassapitojutut... Et välillä tuntuu, et ne liikaa rajoittaa sitä yhteistyötä. (Haastateltava 2.)

Et me ymmärtäisimme niinku samalla tavalla, et puhutaan samasta asiasta. Ja ne ymmärtäis sen, et mekin ollaan niinku vaitiolovelvollisia ja et toimimme lapsen hyväksi. (Haastateltava 4.)

Sit pitää kuitenkin muistaa niinko sanotaan, et laki suojelee hyvin pitkästi. Elikkä se ei oo se tiedon siirtäminen tänä päivänä instanssista toiseen, laitoksesta toiseen, se ei oo yksinkertasta eikä helppoo, et aina tota siin suojellaan sekä perhettä myös, et tota tiedot ei oo ympäriinsä levällään. Asi-oilla on aina niin monta puolta. (Haastateltava 8.)

Muutama opettaja ilmaisi turhautumisensa lastensuojelun työskentelyyn ilmoituksen tekemisen jälkeen. Työskentelyä pidettiin esimerkiksi hitaana. Myös toiminnan tehokkuutta arvosteltiin.

Että jos sä näät, et lapsel on paha olo, ja sä oot ottanu lastensuojeluun yhteyt ja lastensuojelu o sitä mielt, et he ei voi tehdä esimerkiks mitään, ni miten sitte niinku? Ni sillo sä et oikee tie, miten sä pystyisit sitä lasta auttamaan. Et jos koulu on esimerkiks ainoa paikka, mis lapsi saa ruokaa tai näkee selvästi, et jo tällases perushuollos on puutteita, ni miten sä sit toimit täällä? Miten sä sit turvaat, et sil lapsen olis kuitenkin kaikki hyvin? (Haastateltava 6.)

Ja se tuntuu niin pahalta joskus, kun näkee, et nyt tällä lapsella on todella paha olo ja niinku näkee päivittäin sen, et se tilanne menee huonompaan suuntaan. Ja sitten niinku aina sitä seurataan ja seurataan ja katsotaan et... Niinku on semmonen olo, et tekis jo jotakin. (Haastateltava 2.)

Vaikka opettajat toivat esiin monia kehittämistarpeita koulun ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä sekä lastensuojelun toiminnassa, annettiin lastensuojelulle kuitenkin myös positiivistakin palautetta.

Ollaan tavattu työntekijöitä ja ollaan saatu niinku vaihtaa sen mukaan tietoja kun on ollu määrä vaihtaa. Et on ihan hyviäkin kokemuksia ja pitkäaikaisemmistakin asioista. Että ei kaikki oo pelkästään sitä, että ei tieto kulje tai ei ole luottamusta. (Haastateltava 4.)

Omat kokemukset on niin, että nää väylät on toiminu ihan hyvin, niin ei mitään maailmoi mullistavii parannuksii tähän. Koska yhteistyö on toiminu hyvin niiden henkilöiden kanssa, jotka ainakin minuu ovat siellä palvelleet. (Haastateltava 8.)

10 PÄÄTELMÄT JA POHDINTA

10.1 Tutkimustehtävien tarkastelua

Yhtenä tutkimustehtävänäimme oli kartoittaa, mitä lastensuojelu ja lasten suojeleminen opettajan näkökulmasta on. Haastatteluissa käsitelimme opettajien kanssa aihetta laajasti kartoittaen vastaajien henkilökohtaista toimintaa sekä heidän näkemyksiään kyseisestä ilmiöstä myös yleisemmin. Tutkimustuloksista voidaankin päätellä, että lastensuojelu ja lasten suojeleminen on opettajan näkökulmasta monitahoinen kokonaisuus.

Tutkimustuloksista ilmenee, että opettajat kokevat lastensuojelun ja lasten suojelemisen koulussa olevan vahvasti lakiin pohjautuvaa toimintaa. Opettajat tiedostivat hyvin olevansa ilmoitusvelvollisia ja suhtautuivat kyseiseen velvollisuuteensa vastuuntuntoisesti. Käytännössä lastensuojelu ja lasten suojeleminen opettajan arkityössä on aktiivista läsnäoloa ja välittämistä sekä oppilaan tarkkailua ja havainnointia. Opettajan valppaus kiinnittää huomiota oppilaissaan ja heidän kotioiloissaan tapahtuviin muutoksiin koettiinkin tärkeäksi lasten suojelemisen kannalta. Näiden lisäksi tutkimustuloksista ilmenee, että opettajat katsovat koulun sisäisen yhteistyön eri työntekijöiden välillä olevan merkittävä osa koulun lastensuojelutyötä. Myös toimiva ja avoin yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa nähtiin edellytyksenä koulun lastensuojelulliselle toiminnalle.

Tutkimuksessamme halusimme selvittää myös, millaisissa tilanteissa opettajat ovat tehneet tai tekisivät lastensuojeluilmoituksen. Vaikka kaikki haastatelluista opettajista eivät olleet uransa aikana tehneet lastensuojeluilmoitusta, osasivat vastaajat kuitenkin hyvin kuvata tilanteita, jotka vaativat opettajan välitöntä reagointia ja puuttumista sekä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Tutkimuksessamme ilmeni, että tällaiset tilanteet voivat liittyä oppilaan koulunkäyntiongelmiin ja esimerkiksi vakaviin käytöshäiriöihin koulupäivän aikana. Ennen kaikkea lastensuojeluilmoituksen tekeminen tulee kuitenkin aiheelliseksi, mikäli opettaja huomaa selviä puutteita ja ongelmia oppilaan perustarpeiden täyttymisessä. Opettajat mainitsivatkin monia eri kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin muotoja, jotka edellyttävät ehdotonta tilanteeseen puuttumista. Näistä useasti mainittuja olivat esimerkiksi lapsen epäsiisteys ja hoidottomuus sekä fyysinen pahoinpitely. Opettajat

pitivät myös huoltajien liiallista päihteidenkäyttöä sekä mielenterveyshäiriöitä kasvavana ongelmana, joiden vuoksi opettajat tekevät lastensuojeluilmoituksia.

Osana tutkimustehtäviämme oli myös selvittää, millaisena opettajat työssään kokevat lastensuojeluilmoituksen tekemisen. Tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa, että opettajat kokevat lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaikeaksi ja henkisesti raskaaksi. Opettajat pitivät tärkeänä, että heillä on vahvat perusteet ilmoituksen tekemiseen. Tämän vuoksi lastensuojeluilmoituksen tekemistä harkitaan tarkoin. Raskaaksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen koettiin, aiheellisuuden pohtimisen lisäksi, sen mahdollisten seurausten vuoksi. Lastensuojeluilmoituksen tehtyään opettajat pohtivat, miten ilmoitus vaikuttaa lapsen ja perheen elämään. Ennen kaikkea opettajia kuitenkin mietityttivät ja pelottivat ilmoituksen tekemisen mahdolliset seuraukset itselle. Perheen kanssa tehtävän yhteistyön koettiin usein vaikeutuvan ilmoituksen tekemisen jälkeen. Ilmoituksen tekemisen koettiin vaarantavan jopa omaa henkistä ja fyysistä turvallisuutta. Tutkimuksesamme nousikin esiin, että opettajat pitivät työyhteisön tarjoamaa tukea tärkeänä lastensuojeluilmoitusta tehtäessä.

Edellisten tutkimustehtäviemme lisäksi selvitimme työssämme, onko kouluissa lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskevia toimintamalleja ja millaisia nämä mallit ovat. Tutkimuksemme pohjalta voidaan sanoa, että kouluissa on vakiintuneita käytäntöjä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Haastatteluistamme kuitenkin ilmeni myös, etteivät kyseiset käytännöt ole kaikille ja kaikissa tilanteissa aivan selviä. Epäselvyyttä lastensuojeluilmoituksen tekemisen yhteydessä ilmeni menettelytavoissa ja tehtävien jaossa eri toimijoiden välillä. Opettajat yleisesti ottaen tiesivät, miten lastensuojeluilmoitus koulussa tehdään, mutta vain harvat opettajat mielsivät toiminnan perustuvan esimerkiksi tiettyyn tarkkaan kirjalliseen toimintamalliin. Osa opettajista toi esille, että jossain koulun asiakirjoissa, kuten esimerkiksi opetussuunnitelmassa, on käsitelty kyseistä asiaa, mutta kyseiset kirjalliset dokumentit olivat jääneet useimmiten opettajille vieraiksi. Toimintamalli onkin löydettävissä käytännön toiminnasta, mutta virallisia ohjeistuksia lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi ilmeni niukasti. Tutkimuksesamme selvisi, että yleisen käytännön mukaan oppilashuoltoryhmä ja koulukuraattori ovat ensisijaisen tärkeässä roolissa kouluissa lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Koulujen toimintakäytäntöihin kuului, että opettaja ilmoittaa huolestaan joko kuraattorille, rehtorille tai muulle oppilashuoltoryhmän jäsenelle, joka tarvittaessa vie asian lastensuojelu-

viranomaisen tietoisuuteen. Huolen aiheita opettajat kartoittavat koulussa muun muassa erilaisten huolilomakkeiden avulla. Opettaja voi olla myös itse suoraan yhteydessä lastensuojeluun, mutta haastatteluista ilmeni, että useimmiten asiaa käsitellään ensin koulun sisällä.

10.2 Tutkimustulosten pohdintaa

Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta on oleellista pohtia syvällisemmin, millainen otos opettajia haastatteluihimme valikoitui. On mielenkiintoista pohtia, miksi juuri kyseiset opettajat ilmoittautuivat vapaaehtoisiksi. Olivatko nämä opettajat keskimääräistä kiinnostuneempia asiasta? Oliko heillä enemmän kokemusta ja mielipiteitä aiheesta? Käytännössä tällä ei ole suurtakaan merkitystä tutkimuksemme kannalta, sillä emme pyri tekemään yleistyksiä tuloksista, vaan lähinnä kuvailemaan ja ymmärtämään ilmiötä. Kuitenkin on mielestämme tärkeää miettiä, millaista kokemusta ja millaista arvokasta tietoa vielä jäi tutkimuksemme ulkopuolelle. Voisiko olla niin, että esimerkiksi jonkinlainen pelko sai osan muuten aiheesta kiinnostuneista opettajista jättäytymään pois tutkimuksesta? Vaikka haastatellut opettajat pitivät aihetta mielenkiintoisena ja tärkeänä, osa heistä epäili, että juuri aiheeseen liittyvä arkaluontoisuus saattoi heikentää opettajien osallistumishalukkuutta. Mikäli tämän voidaan ajatella olevan totta, onkin mielestämme erityisen tärkeää, että teimme tutkimuksemme juuri kyseisestä aiheesta. Myös arkaluontoisista asioista on pystyttävä puhumaan, jotta niihin voidaan vaikuttaa.

Tutkimuksessamme halusimme erityisesti kartoittaa, minkälaisia toimintamalleja opettajien tueksi on kouluissa kehitetty lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Ennakkoajatuksemme oli, että kouluilla olisi tarkat kirjalliset ohjeistukset, jotka perustuvat kunnan yleisiin linjauksiin. Tutkimustamme tehdessä ilmeni kuitenkin, että näin ei aina ole. Kirjalliset toimintamallit ovat vielä pitkälti kehittelyn asteella. Tästä syystä onkin aiheellista huomioda, että tutkimukseemme osallistuneet opettajat ymmärsivät toimintamalli- käsitteen haastatteluissa eri tavoin. Osa opettajista selvästi mielsi, että toimintamalli on kirjallinen ohjeistus, mutta osalle toimintamalli tarkoitti abstraktimpaa kokonaisuutta. Tutkimusta tehdessämme saimme huomata, että puhuessaan toimintamalleista opettajat puhuivat niin kirjatusta koulukohtaisista ohjeistuksista kuin kirjaimattomista laajemmista toimintatavoistakin. Tämä toi meille lisähaasteita tutkimustu-

loksia tarkastellessamme. Mielenkiintoista onkin pohtia, miksi opettajat ymmärsivät asian näin eri tavoin. Tutkimuksen suorittuamme mietimme, olisiko meidän ollut syytä eritellä tarkemmin opettajille, mitä toimintamallilla tarkoitamme? Toisaalta, kun emme erikseen selittäneet, miten itse käsitteen ymmärrämme, koemme saaneemme ehkä vielä kuvaavampaa tietoa aiheesta. Kuitenkin mielestämme voidaan myös nähdä, että syy monimuotoisiin vastauksiin lienee siinä, ettei toimintamalleja ole liiemmin kouluissa käsitelty tai niissä on epäselvyyksiä. Tätä näkemystä tukevat esimerkiksi havaintomme siitä, että samassa koulussa työskentelevät opettajat saattoivat puhua toimintamalleistaan hyvinkin eri tavalla.

Eräänä mielenkiintoisena seikkana tutkimustuloksissamme selvisi, että vaikka osalla haastateltavista oli pitkä työkokemus opetusalaalta, eivät he välttämättä koskaan olleet virkansa puolesta tehneet lastensuojeluilmoitusta. Tämä asia yllätti meidät, sillä nykyisten huostaanottotilastojen valossa ajattelimme, että opettajilla olisi lähes väistämättä kokemusta asiasta. Mielestämme onkin aiheellista kysyä, miten tämä lastensuojeluilmoituksen tekemiseltä välttyminen on mahdollista? Olisiko mahdollisesti niin, että ennen lastensuojeluilmoituksia ei ole tarvinnut tehdä? Tämä tuntuu kuitenkin absurdilta, sillä pahoinvoivia lapsia on yhteiskunnassamme ollut varmasti aina. Ovatko opettajat siis ummistaneet ongelmilta silmänsä? Mikäli näin on, miten voimme olla varmoja siitä, ettei näin käy myös edelleen? Haastatteluistamme välittyi, että nykyään pahoinvoiviin lapsiin reagoidaan onneksi herkemmin kuin ennen, mutta lastensuojeluilmoituksen tekemistä mietitään silti kouluissa tarkkaan. Mielestämme onkin aiheellista kysyä, kuinka paljon ilmoituksia jää edelleen tekemättä, koska ilmoituksen tekeminen pelottaa tai ei tiedetä, kenen ja millaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä? Tutkimuksessamme kävikin ilmi, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen koulussa koettiin asiana, johon kaivattaisiin nykyistä enemmän tukea. Nähdäksemme toimintamalleja lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi tulisikin kouluissa kehittää juuri tältä osin, jotta opettajat tuntisivat olonsa varmemmiksi lastensuojeluilmoitusta tehdessään. Opettajien lastensuojelullisen tiedon tarpeeseen on myös vastattava, sillä tieto lisää väistämättäkin varmuutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi.

Tärkeänä nähtiin myös, että toimintamalleja kehitetään koulun ja lastensuojelun yhteistyön osalta. Tällä hetkellä opettajat kokevat yhteistyön olevan osittain rajoittunutta ja vaikeaa, mikä taas ei varmastikaan myötävaikuta opettajien herkkyyteen ottaa yhteyttä

lastensuojeluun. Ei varmasti ole väärin olettaa, etteivät koulu ja lastensuojelu tällä hetkellä hyödy toisistaan niin paljon kuin olisi mahdollista. Tilanne ei parane syyllisiä etsimällä. On lähdettävä yhteisestä halusta kehittää ja uudistaa nykyisiä käytäntöjä.

10.3 Ajatuksia opinnäytetyön tekemisestä

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan noin vuoden, jonka aikana tunteemme vaihtelivat innostuksesta ajoittaiseen ahdistukseen. Opinnäytetyöprosessi olikin runsastöinen ja tästä syystä välillä raskas. Samalla se oli kuitenkin myös palkitseva kokemus, sillä ensimmäistä tieteellistä tutkimusta tehdessä oppi runsaasti uutta. Oman haasteensa opinnäytetyömme tekemiselle toi myös kahden tekijän aikataulujen yhteensovittaminen. Koimme kuitenkin, että parityöskentely rikastutti opinnäytetyötämme, sillä keskinäisten keskustelujemme kautta näkökulmamme laajeni. Toisaalta ajatuksemme myös sopivat hyvin yhteen, mikä teki työskentelystämme sujuvaa.

Idean saatuamme alkuvuodesta 2007 aloitimme tutkimussuunnitelmamme laatimisen. Käytimme tutkimussuunnitelman tekemiseen runsaasti aikaa ja pohdimme sen sisältöä huolella. Tutkimussuunnitelmamme toimikin tärkeänä suunnannäyttäjänä varsinaista työtä tehdessämme. Suunnitelma kuitenkin eli ja muutti muotoaan useaan otteeseen opinnäytetyöprosessin edetessä.

Teoriaosuuden laatiminen kesti kokonaisuudessaan puolisen vuotta. Tähän aikaan sisältyi niin lähdekirjallisuuden hankkimista ja siihen perehtymistä kuin varsinaisen teoreettisen tekstin tuottamista. Lähdekirjallisuuden hankkiminen oli osittain haastavaa, sillä tarvitsemaamme aiheeseen liittyvää tuoretta teoriatietoa ei aina ollut helposti saatavilla. Itse teorian tuottaminen oli yleisesti ottaen sujuvaa, sillä huolellinen teoriaosuuden sisällön pohdinta tutkimussuunnitelmavaiheessa edesauttoi varsinaista kirjoittamista. Käytimme paljon aikaa myös tekstin luettavuuden hiomiseen, mikä taas oli puolestaan aikaa vievää.

Opinnäytetyömme tutkimusosan työstämiseen kului yhteensä noin puoli vuotta, joista kaksi ensimmäistä kuukautta käytimme haastattelujen keräämiseen. Tätä ennen olimme

hyvissä ajoin koonneet haastattelukysymykset valmiiksi huolellisten pohdintojemme jälkeen. Haastattelujen tekeminen oli meille aivan uutta, mutta varsinaiset haastattelutilanteet sujuivat mielestämme kuitenkin hyvin. Opettajien henkilökohtainen tapaaminen oli myös mielenkiintoista.

Tutkimusosan kirjoittaminen oli hyvin erityylistä kuin teoriaosuuden laatiminen, mikä aiheutti alkuun meissä hämmennystä. Päästyämme vauhtiin tutkimusosa syntyi kuitenkin melko nopeasti ja vaivattomasti. Opettajien kommenttien analysointi ja vastauksien saaminen tutkimuskysymyksiin oli mielekästä.

Tarkastellessamme opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan voimme todeta olevamme tyytyväisiä työskentelyymme. Tosin on asioita, joihin kiinnittäisimme enemmän huomioita, mikäli lähtisimme vastaavaan prosessiin uudelleen. Ensimmäisenä tulisi suunnitella työskentelylle tarkempi aikataulu ja pyrkiä vielä päättäväisemmin pitäytymään siinä. Omalla kohdallamme saimme nimittäin huomata, että varsinkin opiskelun ohella työskenteleville vielä huolellisempi aikataulun laadinta olisi ollut eduksi. Lisäksi vielä laajempi ja perinpohjaisempi lähdekirjallisuuteen tutustuminen jo suunnitteluvaiheessa olisi ollut varmasti hyödyllistä.

Opinnäytetyömme tekeminen vahvisti ajatuksiamme siitä, kuinka merkittävä rooli koululla on lasten hyvinvoinnin turvaamisessa ja ongelmien ennaltaehkäisemisessä. Myös koulun ja lastensuojelun saumattoman yhteistyön merkitys korostui. Toivommekin, että opinnäytetyömme voisi osaltaan saada ihmiset keskustelemaan ja pohtimaan tätä tärkeää ja ajankohtaista aihetta, jotta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät mallit ja käytänteet yhä edelleen kehittyisivät.

10.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyön tekeminen herätti myös jatkotutkimusajatuksia. Itse rajasimme työmme koskemaan vain alakouluja, mutta mielestämme olisi hyvä, että tulevaisuudessa myös yläkoulujen opettajien kokemuksia kyseisestä aiheesta kartoitettaisiin. Samankaltaisen tutkimuksen voisi toteuttaa myös erityiskouluissa, sillä olisi mielenkiintoista selvittää, ilmeneekö erityyppisten koulujen välillä eroavaisuuksia. Lisäksi koulun ja lastensuoje-

lun yhteistyötä voisi tutkia vielä tarkemmin ja laajemmin. Omassa työssämme asiaa valotettiin hieman koulun näkökulmasta, mutta mielenkiintoista olisi lähestyä aihetta myös lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia tarkastellen.

LÄHTEET

Akselin, T. 2002. Koulukuraattoritoiminta. Teoksessa Ala-Laurila, E-L., Krogius, H., Laakso, J., Pietikäinen, M. & Terho, P. (toim.) Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä. Kustannus Oy Duodecim, 59-61.

Ala-Laurila, E-L. & Pietikäinen, M. 2002. Oppilashuoltotyö. Teoksessa Ala-Laurila, E-L., Krogius, H., Laakso, J., Pietikäinen, M. & Terho, P. (toim.) Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä. Kustannus Oy Duodecim, 221-224.

Arnkil, T. 2004. Verkostotyö lastensuojelussa – menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 214 - 239.

Bardy, M., Salmi, M. & Sauli, H. 2004. Lapsen ja lapsiperheiden asemasta Nyky-Suomessa. Teoksessa Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 16-39.

Ekebom, U-M., Helin, M. & Tulusto R. 2000. Satayksi kouluongelmaa. Opettajan käsikirja. Helsinki. Oy Edita Ab.

Eklund, U., Kaasinen, J., Kauranen, P., Kuusinen-Immonen, H., Leinonen, J., Luodemäki, L., Nummi, P., Pietilä, I., Oja, M. & Sippola, A. 2003. Oppilashuollon toteuttamissuunnitelma ja toiminnan arviointisuunnitelma Porin kaupungissa. [verkkodokumentti].[viitattu 22.11.2007]. Saatavissa: <http://www.pori.fi/kov/raportit/opphuollusuunn.pdf>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Fogelman, H. 2006. Se on oikeesti semmonen mikä meidän täytyy hoitaa. Päiväkodin työntekijän henkilökohtainen raja lastensuojeluilmoituksissa. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja Sosiaalityön laitos. Pro-gradu-tutkielma. Tampere. Tampereen yliopisto.

Forsberg, H. & Linnas, H. 2004. Lapsi ja lastensuojelu. Teoksessa Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 218-238.

Halila, R. 2004. Aluksi. Teoksessa Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 6-7.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva. PS-kustannus.

Julkisuuslaki 621/1999

Kallio, P. & Tupola, S. 2004. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 87-101.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Lastensuojelulaki 5.8.1983/683

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lounamaa, R. 2004. Lapselle seipitetty tai aiheutettu sairaus - Syndroma Munchausen by proxy (SMbP). Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 117-127.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Jyväskylä. Edita Publishing Oy.

Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 61 – 76.

Niskanen, V. 2006. Kohti tutkivaa työtapaa. [verkkodokumentti]. Helsinki. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. [viitattu 7.1.2008]. Saatavissa: <http://www.mm.helsinki.fi/users/niskanen/kotu/kvalmaar.htm>

Oja, M. 2007. Toimistos sihteeri, Porin kaupungin koulutusvirasto. Pori, Henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2007.

Opetushallitus. Opetussuunnitelman perusteet 2004. [verkkodokumentti]. Opetushallitus. Helsinki.[viitattu 15.12.2007]. Saatavissa: http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Peltonen, H. 2002. Koulutyön tavoitteet. Teoksessa Ala-Laurila, E-L., Krogius, H., Laakso, J., Pietikäinen, M. & Terho, P. (toim.) Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä. Kustannus Oy Duodecim, 23-36.

Peltonen, H. & Säävälä, T. 2001. Kehittyvä oppilashuoltotyö kouluyhteisön ja yksilön tukena. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) Lasten erityishuolto ja – opetus Suomessa. Juva. WS Bookwell Oy, 182-199.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Perustuslaki 11.6.1999/73

Porin kaupungin koulutusvirasto. Opetussuunnitelmat peruskouluissa. [verkkodokumentti]. Porin kaupungin koulutusvirasto. Pori. [viitattu 20.11.2007]. Saatavissa: <http://www.pori.fi/kov/opetus/suunnitelmat.html>

Rautniemi, L. 2006. Sosiaalialan kehittämishanke. Alueellinen toimintaohjelma 2007. [verkkodokumentti]. Pikassos Oy. Tampere. [viitattu 18.1.2008]. Saatavissa: <http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/service/xpublisher/files/922.pdf>

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki. Edita Prima Oy.

Saaranen, A. & Puusniekka A. 2006. Haastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [verkkójulkaisu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. [viitattu 20.11.2007]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3.html

Salo, E. & Ståhlberg, M-R. 2004. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 102-116.

Silen, H. 2006. Rauman aluesairaalan hoitohenkilökunnan näkemyksiä lastensuojelusta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen, J. 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 75-86.

Stakes. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 2006. Huolen vyöhykkeistö. [verkkodokumentti]. [viitattu 11.10.2007]. Saatavissa: <http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/vyohyккеisto/index.htm>

Strid, O. 2004. Ennaltaehkäisy ja yhteistyö. Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 239-252.

Söderholm, A. 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Halila, R., Kivitie- Kallio, S., Mertsola, J., Niemi, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu. Kustannus Oy Duodecim, 57-74.

Tilus, P. 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Juva. PS-kustannus.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 154 – 191.

Ulvilan sosiaalilautakunta. 2004. Päätöspöytäkirja 26.2.2002. [verkkodokumentti] Ulvilan kaupungin sosiaalilautakunta. Ulvila. [viitattu 18.1.2008]. Saatavissa: www.ulvila.fi/terveyskeskus/info/poytakirjat/20020226.html

Unicef. 2008. YK:n lapsen oikeuksien sopimus. [verkkodokumentti]. [viitattu 11.9.2007]. Saatavissa: http://www.unicef.fi/LOS_koko

TIEDONKERUUKORTTI

Tiedonkeruukortti (luottamuksellinen)		
Oppilaan nimi		
1 Opettajan havainnot	2 Opettajan havainnot	Päivämäärä(t)
Koonti: 1. Käyttäytymisen laukaisijat 2. Käyttäytymistä ylläpitävät tekijät 3. Toimenpiteet		

Laura Savolainen
[osoite]
Puh:

Heidi Östervik
[osoite]
Puh:

1.7.2007

Koulutoimenjohtaja Jari Leinonen
Porin kaupungin koulutusvirasto
Otavankatu 3
28100 Pori

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖN TEKEMISEKSI

Opiskelemme Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK) suuntautuen sosiaalipedagogiikkaan.

Opinnäytetyömme aiheena on lastensuojelun ilmoituksen tekemiseen liittyvät toimintamallit alakoulussa. Tarkoituksenamme on selvittää opettajien kokemuksia ja ajatuksia lastensuojelusta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä koulussa haastattelun avulla.

Pyydämme lupaanne toteuttaa haastatteluja Sampolan, Cygnaeuksen, Väinölän, Kallelan, Käppärän ja Isosannan kouluissa opinnäytetyömme tekemiseksi. Näissä kouluissa haastattelisimme 2-3 vapaaehtoista opettajaa / rehtoria koulua kohden.

Haastattelut suoritettuumme tarkoituksenamme on litteroida aineistoa etsien vastauksia tutkimustehtäviimme. Tulosten tarkastelu on osa opinnäytetyötämme, joka esitellään ja julkaistaan vuoden vaihteessa 2007- 2008 Satakunnan ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyöjulkaisuna.

Opinnäytetyötämme ohjaa lehtori Kirsi-Leena Frigren, puhelin 044-710 3497 (kirsi-leena.frigren@samk.fi).

Terveisin

Laura Savolainen Heidi Östervik

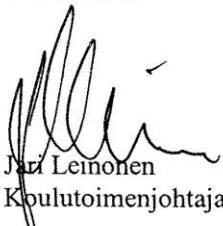
PORIN KAUPUNKI
Koulutusvirasto

Päätöspöytäkirja
§ 80/2007

Koulutoimenjohtaja

Porin koulutoimen toimintasääntö
Tutkimusluvan myöntäminen

Päätöspvm
14.8.2007

- ASIA:** Tutkimusluvan myöntäminen
- ESITYS:** Anojat: Satakunnan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Laura Savolainen ja Heidi Östervik.
- Anomus: Lupa tehdä opinnäytetyö aiheesta Lastensuojelun ilmoituksen tekemiseen liittyvät toimintamallit alakoulussa. Tarkoituksena on selvittää opettajien kokemuksia ja ajatuksia lastensuojelusta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä koulussa haastattelun avulla.
- Haastattelut toteutetaan Sampolan, Cygnaeuksen, Väinölän, Kallelan, Käppärän ja Isosannan kouluissa vapaaehtoiselle 2-3 opettajalle tai rehtorille koulua kohden.
- PÄÄTÖS:** Lupa em. tutkimuksen tekemiseen Porin koulutoimessa Laura Savolaiselle ja Heidi Östervikille myönnetään.
- Perustelu: Lupa edellyttää Sampolan, Cygnaeuksen, Väinölän, Kallelan, Käppärän ja Isosannan koulujen rehtorien ja opettajien suostumusta.
- ALLEKIRJOITUS:**
Jari Leinonen
Koulutoimenjohtaja
- TIEDOKSI:**
- LIITE:** Oikaisuvaatimusohje

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. Haastateltavan perustiedot.

- sukupuoli
- ikä
- koulutustausta
- työssäoloaika

2. Mitä lastensuojelu ja lapsen suojeleminen opettajan näkökulmasta on

- Kuinka tuttu lastensuojelulaki sinulle on? Missä yhteyksissä olet siihen tutustunut? (koulutukset yms.) Oletko tutustunut uuteen lakiin?
- Miten lastensuojelulaki näkyy työssäsi tai miten koet sen ohjaavan työtäsi?
- Kuinka hyvin koet perehtyneesi Porin lastensuojelutoimintaan? (Tiedätkö esimerkiksi lastensuojelutoimiston toiminnasta?)
- Kuinka usein teet yhteistyötä Porin lastensuojelutoimiston kanssa?
- Mitä ajattelet, että lapsen suojeleminen työssäsi on?
- Minkälaiset asiat herättävät huolesi lapsen hyvinvoinnin vaarantumisesta?
- Minkälaisissa tilanteissa koet huolesi olevan niin suuri, että koet tarvitsevasi koulukuraattorin tai oppilashuollon tukea huolenaiheen taustalla olevien syiden analysoimiseksi?

3. Millaisissa tilanteissa opettajat ovat tehneet tai tekisivät lastensuojeluilmoituksen?

- Kuinka usein työssäsi ajattelet lastensuojeluun liittyviä asioita?
- Kuinka usein olet kohdannut lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen työssäsi?
- Kuinka usein olet työssäsi kohdannut mahdollisen lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen?
- Millaisissa tilanteissa olet ollut yhteydessä lastensuojeluun oppilaan asioiden takia?
- Kuinka usein olet työssäsi tehnyt lastensuojeluilmoituksen?

4. Onko koulussa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviä toimintamalleja ja millaisia nämä mallit ovat?

- Miten käytännössä koulussanne lastensuojeluilmoitus tehdään? Kuvailisitko koulunne mahdollisia toimintamalleja ilmoituksen tekemiseksi.
- Miten toimintamalleja tulisi mielestäsi mahdollisesti kehittää?

5. Millaisena olet lastensuojeluilmoituksen tekemisen kokenut?

- Mitä tunteita koit ilmoituksen tekemisen eri vaiheissa? Miksi?
- Keneltä sait työyhteisössäsi mahdollisesti tukea ilmoituksen tekemisessä?
- Minkälaisena koit yhteistyön lastensuojelun kanssa?
- Miten yhteistyö lastensuojelun kanssa jatkui ilmoituksen tekemisen jälkeen?
- Saitko tietosi, minkälaisiin toimiin tai tuen tarjoamiseen perheelle tai lapselle ilmoituksen jälkeen ryhdyttiin? Jos et saanut, olisitko kaivannut tätä tietoa?
- Minkälaisia parannusehdotuksia sinulla on koulun ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen tunnistamiseksi ja tukemiseksi?